

WESTERN ROMAN
LASO

cijena 20 d broj 498

**ČOVJEK
BEZ
NADE**

Scott F. Scott:

ČOVJEK BEZ NADE

LASO 498

Scott F. Scott: **Čovjek bez nade**

Naslov originala: MANN OHNE HOFFNUNG

Recenzija: Mladen Stary, književnik

Copyright: Pabel Verlag, München, posredstvom VPA, Zagreb

Prijevod: Stanko Juriša

Grafički urednik: Ivica Bartolić

Urednik: Marcel Čukli

SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković, dr Vladimir Anić, dr Adolf Dragičević (predsjedavajući), Nenad Brixy, Ljudevit Bauer, inž. Vesna Gazdag, Igor Golik, Marija Jurela, Borivoj Jurković, Želimir Koščević, Nada Šoljan, Ismet Voljevic, Ana Župan-Bender – GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Borivoj Jurković

LASO – Izlazi svaki tjedan – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a „Vjesnik“ n.s.o., 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 – Adresa uredništva: „Laso“, Redakcija „Romani i stripovi“, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost „Vjesnik“ n. sol. o. – OOUR Novinska rotacija n. sub. o. i OOUR TM n. sub.o., 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4.

Copyright (sva prava za Jugoslaviju) „Vjesnikova“ Press agencija Zagreb. Cijena pretplate za godinu dana iznosi 1080 d ili 954 d s popustom od 10 posto, a za 6 mjeseci 530 d ili 477 d s popustom. Samo unaprijed plaćena pretplata osigurava popust od 10 posto. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1218 SOUR „Vjesnik“, Interna banka, s oznakom za „Laso“. Cijena za inozemstvo: DM 1,80, ASCH 10,00, SFRS 2,00, HFL 2,00. – Cijena inozemne pretplate za šest mjeseci: DM 36,00 SKR 63,00, ASCH 250,00, FF 74,00 SFRS 36,00 HFL 37,00, US\$ 15,00 – Uplata za devizni račun 30101-37-7210-256 – Privredna banka Zagreb (za „Laso“).

Ekonomska propaganda: „Vjesnik“, Agencija za Marketing, Zagreb, Trg bratstva i jedinstva 6. Zadnja kolor-stranica 9000 d c/b stranica 7000 d.

Oslobodeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 2935/7-1973. od 26. XI 1973.

LASO 498 izlazi 29. 04. 1983.

I

– Hej, Jim, sidi da što god pojedeš!

Jim pogleda sa skele debeljka koji ga je zvao, lica crvena od visokoga krvnoga tlaka, osmijeha poput smotane palačinke, žmirkavih očiju.

– Dobro, Rip, već dolazim!
– dovikne Jim, spusti četku u posudu sa žilavom žutom bojom i počeo se spuštati ljestvama.

Kad je stajao pokraj zdeponje koji mu nije dosizao do ramena, upitao je:

– Jesi li zadovoljan?

Pri tom je rukom upro u drveni zabat koji se sjajio u svome obnovljenom izdanju.

Debeljko kimne.

– Dobar posao, Jim! To ti je već šesta kuća.

– Da, šesta – reče Jim i pogleda niz ulicu koja se protezala od sjevera prema jugu Hopeholea.

Sa sjevera je pirkao hladan vjetar najavljujući zimu koja je u tom dijelu Nebraske katkad poprilično oštra.

– Tko bi rekao da se stočar može pretvoriti u tako dobrog ličioca! – smijao se Rip Tuffers, promatrajući plećatoga momka.

Pri tom se prisjećao kako je Jim došao prije četiri tjedna, mršav, gladan, bez centa u džepu, na konju kojemu su klepetale kosti. Prije toga obišao je nekoliko rančeva, ali nikome nije bio potreban kauboj. Tako je naletio na Ripa Tuffersa koji se bavio kovačijom i ličilaštvom.

Ripu Tuffersu bili su potrebni ljudi svake jeseni, kad je svatko htio zaštititi kuću od kiša i oluja. Tako je i Jim kod Ripa našao posao i, dabome, prihvatio ga objeručke.

Stari bijaše zadovoljan. U Jimu se nije prevario. Taj kauboj s juga, suncem opaljenoga izbrazdanoga lica, bio je marljiviji od svih tipova što ih je prije njega imao na hrani i plaći. Osim toga Jim nije radio samo više negoli drugi, nego također i bolje.

— Šesta kuća — razmišljao je Rip. — Znači, prije zime još imamo dvije.

Jim je znao što to znači. Idući za starim Ripom preko ceste prema njegovoj kovačnici, u glavi je prevrtao nevesele misli. Kad zazimi, Rip otpušta ljude. U malo protekloga vremena nije zaradio bogzna što, već i zato što mu je Rip naplaćivao opskrbu za konja. Plaća uistinu nije bila osobita.

Pred vratima starac se okrenuo, pogledao Jima prasećim očima i upitao ga:

— Zabrinut si, mladiću, je li? Zbog zime, ha?

Jim kimne.

— Pa, vi je momci s juga loše podnosite. Udi! Razgovarat ćemo o tome za vrijeme jela. Cattering mi je danas donio zanimljivo iznenađenje. Razgovarali smo o tebi. Dodi!

Starac je išao hodnikom vučući mnoge kao da je u prevelikim papučama. Mirisalo je na kuhani krumpir i zelje. Jim se priučio na taj miris, kao i na kupus koji je kod Tuffersa bio na stolu gotovo svakoga drugoga dana.

U maloj kuhinji radila je Tuffersova žena. Bio je to neuređan stvor vječno kiseloga lica. Čim bi otvorila usta, jadikovala je. Jim je znao da žena ne trpi strance, no Rip ih je dobro podnosio, i to je bilo važnije.

Kad su Rip i Jim sjeli za grubo otesan stol pokraj prozora, zvukovi što su dopirali iz

susjedne prostorije govorili su da gazdarica priprema brašno za kruh.

Rip pogleda u zdjelu i napuni Jimov limeni tanjur. Zatim je svojim džepnim nožem upecao još nekoliko komada mesa i stavio ih povrh svega.

— Od mesa se dobiva meso, dragi moj — rekao je. — A tebi ga još nedostaje. — Uzevši jelo za sebe počeo je glasno mljackati. Ali poslije nekoliko zaloga stao je, zagledao se zamišljeno u Jima i upitao: — Reci, zašto si došao u ovaj kraj?

Jim također prestade jesti i pogleda staroga.

— Rekao sam ti onomad da to nije bio moj cilj. Ništa se u tome nije promijenilo.

Stari Rip kimne kao da je zadovoljan odgovorom, uze žlicu i nastavi srkati. Kad bijaše gotov, odgurnuo je tanjur u stranu, posegnuo rukom u džep i izvukao žut komad papira. Kad ga je razmotao i poravnao, pogleda ponovo Jima i reče:

— Mladiću, nikad te nisam htio iscjedivati. To nije moj način. Ali odgovorit ćeš mi na jedno malo pitanje: jesi li jahao kroz Lexington?

— Kad sam išao ovamo? Dakako. Kako da se inače dode u Hopehole?

Rip kimne, kao da ništa drugo nije očekivao.

— Točno. A otamo je još preostalo samo šezdesetak kilometara.

Jim nije uspijevao dokučiti što stari želi. Napunio je još pola tanjura i upravo je htio nastaviti jesti kad je Rip pitao:

– U Lexingtonu je bio čovjek sa zvijezdom na prsima, je li?

Jim spusti žlicu. Pogledao je Ripa oštro, no stari se široko smješкао.

– I?

Rip se nasmije.

– I? Bio je to savezni šerif Jewy. Razumiješ?

Jim u trenu shvati sve. Jewy je dakle našao trag do Lexingtona. Jewy koji ga je gonio pustinjom Gila. Čovjek s kojima je zajedno bježao pred ruljom poluludih Meksikanaca, pri čemu ga je ujedno skinuo s vrata. Taj Jewy sad je ovdje. Zadnji mu je put rekao da ga neće odvesti u Yumu nego u Dudleyville i da će mu se pošteno suditi.

Odjednom Jima poče spopadati smijeh. Časno suditi? To su mu bili obećali također onda kad su tri svjedoka lagala i sudac mu natovarao dva deset godina.

– Što je s tim Jewyjem? – upita Jim.

Ripa je iznenadio i zbunio Jimov smijeh, no sad se pribrao. Rasprostro je pred njim žut papir i rekao:

– Ovo je, moj mladiću, potjernica. Traži se momak tvoga izgleda. Momak koji jaše mršava konja kakav je tvoj s kojim si došao. Ovdje piše tako-

der da taj momak nema na grbači samo pljačku poštanske kočije nego je poslije, prigodom bijega s trojicom osude njih na smrt u Arizoni, ustrijelio ili premlatio na smrt pet zamjenika šerifa. Hja, Jim, momak se zove Jim Kellog. Dobro, Kellog ili Sumner, ali to si ti, je li?

Jimu bijaše jasno da velika udaljenost između pustinje Cila i Nebraske ne koristi. Jewy ga još traži, a sad to zna i stari Rip.

– Uzmimo, Rip, da je bilo tako. I što onda? – upita Jim i prisili se da djeluje opušteno.

Izbrazdano starčevo lice živne.

– Saznao sam to od šerifa Nelsona. Prije jednoga sata. Upravo se bio vratio brzom vezom iz Lexingtona.

– Lijepo! A ja upravo bojim njegovu kuću!

Rip kimne.

– Tako je. Ali Nelson želi da dovršiš posao.

Jim se glasno nasmijao.

– Da bi me onda jednostavno pokupio sa skele?

– Možda – govorio je Rip.

– Ali razgovarao sam također s Cutteringom. Paul je fin čovjek. Može ti pomoći.

– To bi me zaista čudilo. Prije četiri tjedna bio sam kod njega na ranču ne bih li dobio kakav posao. Nije mi ponudena ni šalica tople kave.

– Jednom ih je opljačkala neka skitnica i ljudi su nepov-

jerljivi. Ali sad te Paul zna. Pro-
matrao je kako si nedavno ve-
zao Jacksonova pastuha, kad
je podivljao za potkivanja. Vi-
dio je također kako si spasio
djecu od Timberloeovih go-
veda, kad je poludio bik. Da-
kako, gledao te također kako
dobro bojiš kuće. Slušaj, mla-
diću, ne mogu nikoga hraniti
cijele zime, da se ne govori o
plaćanju. Ali vjerujem da si ti
valjan momak i zato sam raz-
govarao s Paulom.

Jim nepovjerljivo pogleda
Ripa.

— I taj Paul Cattering, s ko-
jim nikad nisam izmijenio ni
jednu jedinu riječ, odjednom je
navalio da me uzme pod svoje,
ha? Rip, u to ne mogu vjero-
vati. Iza toga nešto se krije.

Starac je izbjegao Jimov pro-
doran pogled.

— Znam što misliš, mladiću,
ali kažem ti da se varaš. Uosta-
lom, mogao sam to izvesti jed-
nostavnije.

Rip podigne glavu, unese se
Jimu u lice i reče tiho:

— Slušaj, Nelson je prekju-
čer zatvorio Catteringova sina.

Jim kimne.

— Znam. Učinio je to s pra-
vom. Premlatiti staru ženu...

Rip se odmakne i ozbiljno
pogleda Jima.

— Žena je jutros umrla.

— Onda je to ubojstvo. Mo-
mak je svinja!

Rip razrogači oči.

— A što si ti napravio? Pet
šerifskih zamjenika...

Jim uhvati Ripa za ručni
zglob.

— Sad slušaj ti mene! Dosad
nisam ubio nijednoga šerifa,
niti bilo kojega čovjeka uopće.
Niti sam sudjelovao u pljački
poštanske kočije. Naletio sam
na to sasvim slučajno i neka je
žena vikala da sam ja jedan od
razbojnika. Zato što sam jahao
smeđega konja i što sam imao
košulju kakvu je imao i neki
od tih bandita.

— Pusti moju ruku, momče!

— procijedio je Rip. Kad ju je
povukao k sebi, trljao je zglob.

— Neslon je također rekao da
te taj Jewy ne smatra krivim
što se tiče kočije. Ali u slučaju
šerifskih zamjenika...

— Kad se to dogodilo, bio
sam onesviješten. To zna i
Jewy, jer on je to utvrdio. Po
tragovima. Ali ne znam zašto
me još goni.

— Ne razgovarajmo o Je-
wyju — reče starac i nastavi
tiše: — Paul Cattering pred-
laže ti nešto. Htio bi da izvučeš
Jerryja iz zatvora i da ga pre-
baciš u Montanu. On će u me-
đuvremenu negdje zadržati
Jewyja. Usput rečeno, Jewy
nije sâm. S njim su još dvojica
sa zvijezdama na prsima. Je-
dan izgleda kako mješanac...

— Tennessee, njegov zamje-
nik.

— Drugi je visok i plećat.
Kažu da ima veliku njušku.

— Matt Manero, drugi zamje-
nik. Oštar pas koji uživa kad
može zatvorenika opaliti čiz-
mom po stražnjici.

— Aha! Nelsonu se također ne sviđa. Ali taj Jewy djeluje sasvim razumno. Nagradu s potjernice raspisao je vojni guverner Arizone. Tisuću dolara. Lijepa hrpa novca u našim danima.

— Zašto je ne pokupiš? — podrugljivo će Jim.

Rip ga pogleda uvrijeđeno.

— Nalikujem li na smrdljiva skunka?

Jim se na to pitanje nije obazirao.

— Ali ti, Rip, vjeruješ da ću izvlačiti iz zatvora balavca koji prebija starice? Držiš da ću pomoći klipanu kakav je Cutteringov sin? Fakinu koji premlaćuje staru udovicu samo zato što mu je rekla da je zelen i glup? Koja mu je kvarila njegove omiljene ludorije? Da toga derana odvedem u sigurnost? Ne, Rip, to ne! Cutteringovi...

— Jim, razmisli o tome što činiš! Cutteringovi su moćni i bogati. Budeš li na Jerryjevoj strani, izvukao si se iz škripca.

— Rip, pitao si me smatram li da si običan skunk. Ne mislim da jesi, ali na što ja tebi nalikujem? Na kojota? Na čegr-tušu? Rip, ne govori mi više o Jerryju Cutteringu! Da mi taj klip naleti u šake, smlavio bih ga. Premlatiti staru ženu...

Rip se uspravio.

— Mladiću, uveliko griješiš. Ali traži se tvoja, a ne moja koža. Kad budeš gotov s boje-njem šerifove kuće, on će te

uhapsiti. Ništa ti više ne mogu i neću reći. Ali ako želiš jahati, mladiću, navečer je tvoj konj osedlan i provijent spreman. Do tada razmišljaj o tomu ne bi li ipak poveo mladića. Bude li potrebno, Paul će poslati svoje ljude da ga izvuku van. Tvoje je tad samo da ga povedeš sa sobom. Dakako, imao bi boljega konja negoli je tvoja klimava kobila.

Jim ne reče ništa. Nabio je šešir na glavu, privezao pregaču i izišao.

Vani ga je dočekao oštar sjeverac.

Uskoro će biti snijega, mislio je. Zahladit će.

* * *

Kad je ponovo stajao na skeli i ličio na mraznom vjetru, Jim je razmišljao o sebi i svojoj budućnosti.

Ne posjedujem čak ni oružje, reče samome sebi. Ako je Jewy već u Lexingtonu, brzo će saznati da me može naći u Hopeholeu. Za to mu nije potreban Nelson, niti bilo tko drugi. Poluindijanac je zacijelo našao put do Nebraske, a s njim je i Tennessee.

Cest bijaše kao pometena. Leden vjetar odagnao je prolaznike s drvenih nogostupa i trijemova. Ljudi su se sklonili u kuće. Iz dimnjaka je mirisala borovina.

Jima je pomalo zabavljalo to što boji šerifovu kuću, i što šerif odavno zna tko je zapravo Jim Kellog, ali unatoč svemu čeka dok posao bude gotov.

Upravo toga trenutka pojavio se Nelson na vratima. Pogledao je prema Jimu i rekao:

– Pazi da me ne poliješ po glavi!

Jim pogleda taj luksuzni primjerak šerifa iz Nebraske. Ta punašna figura podsjećala je na trgovca stokom, na što je također bio sličan lukav izraz lica, ali na debelu kaputu nosio je zvijezdu. Ovratnik od dabrovine bio je podignut. Ispod kožnate kape provirivala je snježnobijela kosa. U jedrim ustima bila je cigara od vrste kakvu vole kockari.

– Sidi, Jim, moram porazgovarati s tobom – doviknuo je Nelson.

Aha, mislio je Jim, tu smo!

– Posao još nije gotov – rekao je. – Ne bi li se moglo pričekati?

Nelson iznenađeno pogleda Jima i zatrese glavom.

– Ne! Sidi odmah! Poslije možeš nastaviti.

Jim se spustio. Morao je protrljati prozeble ruke.

Nelson bijaše viši od staroga Ripa. Unatoč bijeloj kosi nije mogao biti stariji od pedeset godina.

– Dodi u kuću – progunda Nelson i pode prvi.

Kad su se našli u spartanski opremljenom uredu, i kad je Jim sjeo na neki sanduk što je služio kao stolac, šerif reče:

– Rip ti je dakle sve odao?

Jim je pričekao da Nelson također sjedne. Zatim je upitao:

– Što?

– Ne pravi se lud! Rekao ti je da te traže. Inače ne bi spomenuo da se pričeka dotle dok kuća ne bude oličena. Slušaj, momče, razgovarao sam s tim šerifom Jewyjem. I ne sumnjam da si ti njegov čovjek. Ali ujedno vjerujem u ono što Jewy sâm kaže: da nisi napao poštansku kočiju.

– Ah! A što radi Jewy u Lexingtonu? Želi me posjetiti, ha?

– Jest. Sutra je ovdje.

– Sjajan čovjek, je li? Ne zaboravlja staroga prijatelja – podrugljivo će Jim.

Nelson se smješкао.

– Tvrdoglavac! Kaže da ga se nećeš otarasiti dotle dok te god ne dovede u sudnicu. Tako!

– Ne moraš mi to ponavljati. Rekao mi je to osobno u pustinji.

– Pričao mi je da si mu spasio život.

– I unatoč tome želi me gurnuti iza brave?

– Takvo je naređenje što ga je dobio. Ali uvjeren je da ćeš na sudu dobro proći. Ali mora te goniti i dovesti pred sud.

– Slušaj – reče Jim oštro – i vjeruj mi: jednom sam povjeroval u zakon i pravdu, i došao sam u sudnicu. Mislio sam: što je istina, istina je, i istina ostaje. Tri svjedoka koji nisu imali pojma o događaju zaklela su se da su u meni prepoznali počinitelja. Samo je kočijaš bio pošten i rekao da nije siguran. Ali tri su zakletve

bile dovoljne da me pošalju u Yumu na devedeset godina. Što ih nisam odrintao, nije Jewyjeva zasluga.

— Ovdje sam ja šerif, Jim. Priznao si da si Jim Sumner i mogao bih te zatvoriti. Oružja nemaš. Lak posao.

Jim se nasmije.

— Samo kad bi kuća bila oličena, ha?

Nelson se uozbiljio.

— I drugi je mogu oličiti, Jim — rekao je. — Razgovarao bih s tobom o nečemu drugomu. Uzmimo da još ne znam kako si ti Sumner. Uzmimo zatim da sam ja bijedan šerif koji baš ne pazi na zakone. Ali poštuje pravdu, Jim. U tome je razlika! Ovdje imamo, na primjer, toga Jerryja Cutteringa. Ovdje je iza rešetaka. Žena koju je prebio u međuvremenu je umrla. Mladić to još ne zna. I ja sam to čuo sa strane. Cuttering, Jerryjev otac, misli da mi to nije poznato. A on bi htio Jerryja izvući i skloniti ga.

Jim se napeto zabuljio u Nelsona. Taj sijedi čovjek nije bio bez začina. Bio je mnogo opasniji negoli se činilo. Jim je sâm sebi priznao da ga je držao šepRTLjom. Sad je znao da je Nelson lija, i to lukava. Znao je, eto, da Cuttering nešto namjerava poduzeti za Jerryja, a možda i to da bi Jim pri tom pomogao. Zašto bi inače sad govorio o tome? Ili su se Nelson i Rip oko toga nešto dogovorili? Moguće je također da

sve to bude za Jima fina klopka.

Nelson počeo pušiti lulu. Kad je otpuhnuo nekoliko velikih dimova, žmirknuo je prema Jimu i nastavio:

— Cuttering je moćan čovjek. Jedan od onih koji to uvijek iznova pokazuju i dokažu. Čovjek za kojega rade tvrđi momci. Čovjek koji si ne razbija glavu razmišljanjem o tome što će biti od nekoga slabijega kojega je dao obraditi. Mladić je dojahao k staroj gospodi. Pickford, na njezin mali ranč koji je otac odavno želio imati. I onda je iz čiste obijesti rastjerao ono malo njezine stoke. Toliko da je razljuti. No kad je prljavac dirnuo u nju, žena ga je opalila stajskom metlom. Tad ju je prebio, i sad je u gospoda Pickford mrtva. Paul Cuttering kaže da je posrijedi nesretni slučaj. Moj dragi, Cutteringovi to tako nazivaju.

— Nemam s tim nikakve veze — reče Jim.

Nelson kimne.

— Nemaš, dakako, neposredno. Ali želio bih da se u to i pačlaš.

Jim ga pogleda upitno.

— Tko kaže da bih se petljao u situaciju toga smrdljivca?

Nelson se podsmjehne.

— Jim, znam da je Rip razgovarao s Paulom Cutteringom. Znaš kako je, sazna se. Znam također da su se Rip i Paul složili u tome kako bi ti bio pogodan da Jerryja izvučeš odavde.

Čovjek kojemu su za vratom tri šerifa, čovjek koji ima samo klempava konja, momak bez oružja i s mršavim džepom mora zagristi mamac.

– Ne mora!

Nelson je ustao, prišao ražarenoj peći i istresao lulu. Nastavio je ne okrećući se prema Jimu.

– Cuttering će doći sa svojim ljudima i prirediti predstavu. Netko će izvući momka iz zatvora, a ja to jedva mogu spriječiti. – Nelson se naglo okrenuo i pogledao oštro Jima.

– Kako bi bilo da prihvatiš ponudu, ha?

– Do vraga, zar djelujem kao bijesni kojot? – planuo je Jim.

Nelson se smješкао.

– Ni govora, mladiću! Naprotiv! Mnogo te više cijenim negoli misliš. Ali uzmimo da od Cutteringa primiš konja, oružje i hranu, da izvučeš mladića iz zatvora i da ga ne dovedeš onamo gdje bi ga Cuttering htio imati, nego da u dva dana uvedeš u Callaway. Ja ću biti ondje i preuzet ću ga. U Callawayu imaju suca i siguran zatvor.

– Ne! Izvedi to bez mene.

– Ne bi išlo. Cuttering ima dobre jahače. Ako povuče ljude iz svih svojih stanica, imat će dvadeset osam momaka. Dolazi zima i kauboji su spremni na sve, samo da zadrže stalan posao. Cuttering nije nikoga otpustio, a to kod momaka vrijedi više negoli bilo što.

– Znam – uzvрати Jim.

Jimu bijaše poznato da rančeri pred zimu otpuštaju većinu kauboja i prepuštaju ih grdnim nevoljama. Neki od njih u nevolji i zbog gladi postaju razbojnici. Mnogi oboljevaju. Neki dugu zimu i ne prežive. U hladnoći, gladi i bolesti svi ti ljudi imaju gadnijega neprijatelja negoli u podivljalom biku. Razumljivo je dakle da su Cutteringovi ljudi spremni izvući i samoga vraga iz pakla, samo da zadrže posao zimi.

– Dovedi mladića u Callaway. Ako to dobro izvedeš, Cuttering nema izgleda. A značilo bi to nešto i tebi.

– Što? – upita Jim s nevjericom.

Nelson se široko osmijehne.

– Izmaknut ćeš Jewyju, a ja ću se pobrinuti da sazna što si učinio za zakon.

– To kod njega ne bi ništa promijenilo. Njega ne zanima zakon nego ja. Osim toga, mogao bi mi ga dovesti do samih peta.

– To bih mogao učiniti već sada, bez imalo muke.

– Sve mi to nalikuje na prokletu klopku – pripomene Jim.

– Klopku? Pogledaj ovamo!

– reče Nelson i izvuče revolver. – Čime se možeš suprotstaviti ovoj stvarci? Ako sad kažem da si uhapšen, što ti preostaje?

– Ništa. Nemam revolver.

Nelson zadovoljno kimne i spremi kolt.

— No, eto! Vidiš da se ne moram umarati s tim da te strpam iza rešetaka. Ali htio bih ti pružiti priliku.

— Ti bi se htio riješiti Jerryja iz kuće, i to je sve — reče Jim mračna lica.

— Točno, pogodio si — prizna Nelson. — Odluči!

— Jim pošuti i onda upita:

— Odakle ti sigurnost da bih Jerryja doveo u Callaway i da ga ne bih predao Cutteringu?

Nelson ponovo sjedne, podboči glavu rukama i zagleda se orlovskim pogledom u Jima.

— Ako ga predaš Cutteringu, mora se dogoditi ono što ionako ne bih mogao spriječiti. Ali za tebe bi to bilo loše. Tvoj je račun zasad takav da bi te pravedan sud mogao osloboditi. To je moguće. Nema dvojbe. Jewy ionako ne želi ništa drugo negoli da ti to dokaže.

— Vjerujem. No ujedno znam da je to na sudu sasvim drukčije.

— Razumijem. Ali predaš li Jerryja ocu, zadobio si takvu recku da ti nema opstanka u Nebraski. Jewy će imati još više razloga da te goni. — Nelson ušuti. Čekao je da Jim nešto kaže. Kad se to nije dogodilo, nastavio je: — Hajde, Jim, odluči! Ne budeš li surađivao, moram te uhapsiti. Moram to učiniti već zbog toga što iznure-noga tigra kakav si ti ne mogu

pustiti u Cutteringovu klopku. Nemaš oružja i ne možeš ugrišti. Dakle?

Jim je promatrao kako Nelson ponovo izvlači revolver.

— Učjena?

— Do vraga, jest! Nema izbora! — promrsi Nelson.

— Onda ga nemam ni ja — reče Jim.

Nelson kimne.

— Nema, Jim Sumner. Meni si potreban, a to je ujedno tvoja prilika. Vjerujem, naime, da ćeš ti toga klipana dovesti u Callaway. Uvjeren sam u to jer znam procijeniti momke tvoga kova. Ti nikad ne bi dirnuo staru ženu i zato ne možeš podnijeti derane kakav je Jerry. Osim toga, Jewy mi je pričao o tvom bijegu pa znam da si namazan svim mastima. Dakle, odlučio si?

— Ali ako Cuttering pošalje sa mnom nekoliko svojih ljudi?

Nelson se osmijehne.

— To se može dogoditi. No ti ćeš znati kako da ih se oslobodiš.

— Dobro. Slijedeće noći — reče Jim, ustade i pođe prema vratima. — Ličenje kuće morat ćeš dovršiti sâm.

— Taj posao nije tako važan. Vрати se sad na skelu. Navečer će Cuttering biti kod Ripa, u tomu se ne varam.

— Kako si sve to saznao? — upita Jim.

Nelson pride bliže i potihlo reče:

— Među Cutteringovim ljudima jedan je moj stari prijatelj. Budu li te gonili, opazit ćeš to i sâm. Ništa više ne moraš znati. Hajde!

II

Kad je Jim u sumrak donio boju i alat u skladište iza kovačnice, Cuttering je stajao iza prozora Ripove velike sobe. Unutra je gorjelo svjetlo i visoka rančerova figura jasno se razaznavala. Rip je sjedio i Jim je mogao vidjeti samo njegovu glavu.

Neko je vrijeme obojicu promatrao, zatim je odložio posudu i počeo se prati. Upravo se htio obrisati, kad je iza sebe začuo šum. Dok se okretao, duboki je glas govorio:

— Samo mirno, moj momče, neću te ugristi. Ja sam Len Borsody, Cutteringov predradnik. Gazda te čeka kod Ripa.

— S tim sam računao — reče Jim. — A ti moraš pripaziti da ne klizneš, je li?

Borsody je stajao u tami i nije se moglo vidjeti njegovo lice. Bio je visok, plećat, ali sve u svemu, nije nadmašivao Jima.

— Pa, pravo da ti kažem, pomišljao sam da bi mogao biti tako lud da jednostavno kidneš. Razumljivo, to bih morao spriječiti — reče Borsody i potihlo se nasmije.

— Ti sâm? — upita Jim poludruglivo. — Nisi li se malo precijenio?

— Kamo ciljaš? — upita Borsody i ponovo se nasmije. —

Znam da si as, dakako. Ali u dvorištu su još trojica naših, a četvrti je u staji. Velika počast za skitnicu kakva si ti.

— Valjana si glava, nema što! Toliko truda zbog mene. A ne bi li bilo najbolje da svoje mezimče sami izvučete iz kaveza?

— Samo u nuždi, moj dragi, samo tada. Dosad su moje ruke bile čiste. I drugi su momci još nedužni kao djevice u nedjeljno jutro. Ako bi ikako išlo, gazda bi htio da tako i ostane. Osim toga, po njegovu mišljenju, ti si za taj posao pravi čovjek, jer za petama su ti tri šerifa.

— Za Jerryja to nije najbolje — uzvratila Jim.

— Šerife ćemo mi malko zadržati. Za to smo tate-mate.

Jim se nasmije.

— Brzo si zaboravio uspoředbu s djevicama.

Borsody se također nasmije.

— Ah, te se stvari mogu obaviti u rukavicama. Ne mora odmah poteći krv. Šerif nađe prerezan sedleni remen, na primjer, i tako dalje.

— Nemate pojma o tome tko je Jewy. Ali to zaista nije moj problem. Kamo moram dovesti Jerryja?

— To će ti reći gazda. Idi k njemu, čeka te!

Nekoliko trenutaka poslije toga stajao je Jim pred rančerom. Cutteringov pogled odavao je svijest o vlastitoj moći i važnosti. U njegovim očima bilo je nečega hladnoga, odvažnoga, suzdržanoga. Čitava pojava djelovala je odlučno i borbeno. Bio je visok i vitak, uspravan. Kad je ugledao Jima, odm-

jeravao ga je zatim se s visoka osmjehnuo i rekao:

– Summer, vi znate što hoću od vas.

Jim zatrese glavom.

– Ja se zovem Kellog. Ostanim pri tom.

Cuttering se ponovo osmjehnuo i rekao:

– Dobro, dakle Kellog. Sve je jasno?

– Jest.

– Rip je upravo rekao da vi...

– Prihvatio sam posao.

Cuttering majstorski zadrži mirnoću i ne oda iznenađenje.

– Dakle, dobro. To je svakako napredak. Zašto ste se predomislili?

– Previše pitate, Cuttering – reče Jim.

Najmoćniji čovjek u kraju podigne obrve. Jer Jim je izostavio riječ »mister«. Ali rekao je mirno:

– Kad biste mogli krenuti, Kellog?

– Noćas.

– Kako zamišljate oslobađanje mladića?

– Čekam vaše prijedloge.

Cuttering pogleda Ripa.

– Rip, daj bocu burbona!

– Bez mene – reče Jim. – Mene noćas svašta čeka.

Cuttering zadovoljno kimne i još jednom odmjeri Jima. Zatim progovori polako, kao da važe svaku riječ:

– Mi ćemo odmamiti Nelsona. Netko će otvoriti sve brave. Vi morate provaliti jedino vrata čelije. Možete li to?

– Da.

– Dobro. Što je još potrebno?

Jima je počela nagrizati sumnjičavost. Sve je išlo tako jednostavno, glatko. Ne krije li se u Cutteringu ipak nepovjerenje?

– Kamo moram dovesti mladića? – upita Jim.

Cuttering pogleda prema Ripu, koji je vadio bocu iz ormara.

– Rip – reče rančer – donesi mi iz kuhinje kave!

Rip prigne glavu i izide. Čim su se vrata za njim zatvorila, reče Cuttering glasom kakvim se izdaju nalozi:

– Jahat ćete s njim prema sjeveru. Na određenom mjestu čekat će vas nekoliko mojih ljudi. Oni će preuzeti Jerryja. Tako će biti bude li sve teklo glatko. Bude li vas gonila potjera, dovedite mi mladića u Dakotu, u Black Hills.

– Potjera! A što s njom?

– Vi ste se jednom otresli i toga šerifa iz Arizone – reče Cuttering i oštro sd zagleda u Jima. – Za petsto dolara to bi se ipak isplatilo, je li?

Jim kimne.

– Da, to je lijepa ponuda. Kada dobivam novac?

– Dobit ćete adresu i kad stignete onamo, podići ćete novac – objasni Cuttering.

U pogledu toga uspješnoga čovjeka Jima je nešto opominjalo. Iluzija ionako nije imao. Kad bi uistinu ispunio Cutteringov plan, ništa ne bi dobio. Cuttering nije tip koji bi bio spreman platiti. Takvi ljudi moraju dati novac unaprijed.

– Kako bi bilo s predujmom? – upita Jim.

Cuttering ga pogleda iskosa ali ne reče ništa. Izvadio je iz džepa kožnati novčanik i izvu-

kao vršcima prstiju pet novčanica po deset dolara. Pružio ih je Jimu i rekao:

– To će biti dovoljno.

Jim nije posizao za novcem.

– O stotini bi se moglo razgovarati – rekao je mirno i hladno. – Vi ipak želite da vaš sin ostane čitav, je li?

Cutteringovo se lice zgrčilo kao da je gutnuo ocat. No odmah je izvadio još pet novčanica i promrmljao:

– Ako izgubi jednu vlas, vi ste odgovorni!

Jim uze deset novčanica i upita:

– Što je s adresom u Black Hillsu?

– Naći ćete je u sedlenoj torbi. Vaš i Jerryjev konj već su u Ripovoj staji – odgovori Cuttering.

– Imam svoga konja – reče Jim. – Što je s njim?

Cuttering podigne obrve.

– Mislite li na onaj kostur u Ripovoj staji, najbolje bi bilo da ga pustite do vraga. Uzmite ga sa sobom. Kad Jerry bude na sigurnomu, htio bih da mi se vrate moji konji.

Jim ne reče ništa. Već je smislio svoj plan, drukčiji od šerifova i od Cutteringova. Njegovo je da zastupa interese jednoga jedinog čovjeka – svoje. Što se njega tiče Nelsonova luda zamisao? Ili Cutteringova propalica? Jima je zaokupljala jedino Jewyjeva pojava.

– Dakle, hajde, čovječe, spremite se! – zapovijedio je Cuttering.

Jim se tvrdo osmijehne.

– Cuttering, samo jedan jedini čovjek na ovom svijetu može mi zapovijedati – rekao je odrješito. – Ja!

Jim se okrene i pode prema vratima. Zamalo se sudario s Ripom, koji je upravo ulazio s kavom. Na njegovu licu Jim je vidio da je stari prisluškiavao i da sve zna.

Cuttering je gledao za Jimom dok se vrata nisu zatvorila, zatim se obrati Ripu:

– Jesu li moji momci na svojim mjestima?

– Svi – reče Rip. – Nitko te nije vidio. Tvoji ljudi nisu puštali nikoga u blizinu.

Cuttering prihvati posudu i naliije si kave.

– Znaš li točno što se mora činiti?

Rip ponovo kimne ali smraćena lica.

– Paul, stvari mi se ne sviđaju. Taj Jim je sjajan momak. Na tvom će poslu slomiti vrat. Eto, to mi se ne sviđa.

Cuttering odlučno odmahne rukom.

– Glupost! On je lukav momak i izvući će se. Znam ja tu vrstu. Da ga goni deset potjera, pobjeći će. A sad ima prvorazrednog konja.

– U ovom je kraju stranac. Put prema sjeveru nije mu poznat. Nelson je lukav i nadmudrit će ga. Zašto ne izvede to onako kako si pričao Jimu?

– Tad bi Jerry mogao upasti u opasnost. Jim ipak želi spasiti samo svoju kožu.

Rip je nazadovoljno mahao glavom.

– Možda je zaista tako. Pogotovu kad opazi da ga jednostavno žrtvuješ...

Cuttering uhvati starca za rame.

– Rip, zašto se gnjaviš razmišljanjima? Što je smišljeno,

smislio sam ja. I zato će uspjeti. Momak će izvući Jerryja, krenut će, odjeknut će dogovoreni pucnjevi, u gužvi ćemo preuzeti Jerryja, a taj Sumner će utrčati ravno u Jewyjevo naručje.

— Pod pretpostavkom da pogodite konja — pripomene Rip sumnjičavo.

— Neka te to ne zabrinjuje!

— Rip je i nadalje sumnjao u uspjeh izvedbe plana.

— Ako Nelson pošalje za Jerryjem potjeru? Ako je sve to prozreo?

— Mike će izgledati kao Jerry i bježat će iz grada. Ako netko odmah krene u potjeru, gonit će njega. A Mike će znati kako da se otarasi svakoga.

— Misliš? Bude li uhvaćen, progovorit će, je li? — zamišljeno će Rip.

— Dobro je što si to spomenuo. Spriječit ću i to. Tako, vrijeme je. Moram čuti je li Sumner gotov. Osim toga, Jewy sa svojim pomoćnicima može uskoro stići u grad.

Cuttering je krenuo ne pogledavši Ripa. Starac je zlojedno gledao za njim. Čim je Cuttering izašao, stari kovač udari bijesno šakom po stolu i procijedi:

— Svinjarija! Momak to nije zaslužio!

* * *

Sjeverac je počeo nositi velike pahulje snijega. Odjednom je malo zatopliło. Jim je znao kako je to siguran znak da će jače zasniježiti.

Stajao je na stajskim vratima a iza njega tri osedlana konja, spremna za polazak. Tre-

balo je da još zategne remenje i ništa drugo.

Rastreseno je gledao niz ulicu. Iza snježnog zastora dvije svjetiljke pred salunom i restoranom djelovale su kao rekviziti iz bajke.

Podalje oko šerifova ureda vladala je duboka tama. Unatoč tomu Jim je tu i tamo zapazao Cutteringove stražare. Poneki bi se očesao o zid a jedan glupan držao je pod šakom zapaljenu cigaretu.

Cuttering je dakle opkolio šerifov ured. No na dvanaestak koraka daleko, kod dvorišnih vrata kovačnice također je stajao jedan čovjek, očito zbog samoga Jima.

Na kućnim vratima pojavio se Cuttering. Pošao je ravno prema staji. Prije negoli je stigao do Jima, iz mraka kolnice izišao je čovjek koji ga je počeo pratiti.

— Je li gotovo? — upitao je Cuttering oporim glasom kad je zastao kod Jima.

Jim je promatrao rančerova pratioca, koji je stajao dva koraka iza Cutteringa.

— Jest — odgovori Jim — sve je spremno, no još je prerano. Nelson je još u uredu.

Cuttering kimne.

— Znam. Ali odmah će izići.

— Okrenuvši se svom čovjeku, rekao je: — Bill, ti ćeš mu dati znak kad bude vrijeme. Ja idem prijeko.

Rančer je teškim korakom gazio snijeg koji je već dosizao do gležanja.

Jim se pitao kako Cuttering namjerava početi. Bilo mu je jasno da igra neće biti poštena.

Cuttering je stigao do šerifova ureda. Pri slabašnom svjetlu što ga je obasjavalo, Jim je vidio kako je podigao ruku kao da nekome daje neki znak. Zatim je nastavio dalje i zaustavio se upravo ispod restoranske svjetiljke. Stajao je osvijetljen kao na pozornici.

S juga se pojavio jahač. Zadahtanog konja zaustavio je ispred šerifova ureda, skočio sa sedla i počeo udarati pesnicom po drvenim vratima.

— Nelsone, do vraga, otvori! Šerife! — vikao je taj čovjek nabijajući nadalje po vratima.

Umjesto vrata, otvorio se prozor.

— Što se događa? Tko ovdje urla i lupa? — pitao je šerif hrapavim glasom.

Došljak se odmaknuo od vrata i počeo govoriti tako glasno da je Jim mogao čuti svaku riječ:

— Kradljivci su napali naš logor. Jednoga smo uhvatili. Moraš doći k nama.

— Moram vraga! Ali dobro, idem, makar i po ovom pasjem vremenu. Idi u staju i osedlaj moga konja. Moram se toplije odjenuti.

Nije prošlo ni deset minuta a šerif je krenuo s kaubojem. Prolazio je pokraj kovačnice i Jim se malko povukao. Prije, gdje se maloprije vidjela cigareta, odjednom je nestao njen žičak.

Cuttering je ušao u restoran. Jim se smješкао tome kako rančer osigurava alibi.

Ispred vrata Ripova stana šerif je viknuo:

— Rip, moraš prikopčati zvijezdu! Hej, Rip, javi se!

Za nekoliko sekundi Rip se odazvao i pojavio na kućnom pragu.

Šerif se nagnuo u sedlu i rekao:

— Ranč Wagon napale su stokokradice. Moram otići onamo. Stavi zvijezdu, napuni revolver, i sjedi prije u zatvoru. Unutra su samo trojica, ali pripazi dobro.

— Činim što mogu, čovječe, ali...

Nelson nije slušao što Rip govori nego je krenuo dalje. Kauboj je galopirao prema jugu. Začas su obojica nestala u oblaku snijega.

Od šerifova ureda približavao se Bill, jedan od Cutteringovih ljudi. Pred Ripom je stao i rekao:

— Može početi. Gdje je momak?

— Ovdje sam — pojavi se Jim i povede konje van. Bill pride, uze uzde dvaju konja i dobaci: — Možeš poći prije u zatvor. Njega ćeš zatvoriti ondje. Ne zaboravi to, jer inače si ga usosio.

Jim htjede dohvatiti uzde konja, ali Bill reče:

— Postavit ću ih iza ureda, tako da ne bude napadno. Daj mi i toga.

Jim ne reče ništa. Poravnao je opasač s revolverom što ga je našao na sedlu. Kalibar 44 i dovoljno municije. Ali odlučio je da tu pucaljku odmah zamijeni prije u uredu.

Rip je krenuo teško dišući i kašljuckajući.

— Odušno vrijeme! — jadao se.

Rip otvori vrata šerifova urada i Jim pođe ude za njim u tamnu prostoriju. Ali Rip je brzo našao svjetiljku, nažgao je i zategnuo pokrivače koji su služili kao zastori. Slavodobitno je pogledao Jima i rekao:

– Dosad je sve išlo glatko, ha?

– I previše – odgovori Jim, ogleda se oko sebe i otkrije Nelsonov drugi revolver na čavlu zabijenome u zid. Dohvatio ga je, provjerio bubanj i s policé uzeo dovoljno municije. Svoj kolt objesio je na čavao i nasmijao se Ripu koji ga je zbunjeno promatrao. Napomenuo mu je: – Kladim se da municija također ne vrijedi!

Rip namršti obrve, no ne reče ništa. Kad je Jim istresao municiju za Cutteringov revolver na stol, Rip uze jedan metak, izvadi džepni nož i izvuče zrno iz čahure.

– Prokletstvo! – izusti zagledavši se u praznu čahuru.

Jim nije bio tako iznenađen.

– Cuttering igra označenim kartama, Rip. Nisi to znao?

Rip porumeni u licu. Zatim se okrenuo i rekao ne pogledavši Jima u oči:

– Imaš pravo, mladiću. Budi oprezan! Budi vraški oprezan!

– Ti znaš još koješta, stari! – reče Jim opušteno. – No ni ja nisam pao s kruške. Kakva je moja sudbina u Cutteringovim planovima?

– On želi izvući Jerryja. Prema tvojoj sudbini sasvim je ravnodušan.

– Razumljivo. Ali nešto se meni ipak želi prišiti. Što, Rip?

– upita Jim, uhvati starca za ramena i okrene ga trzajem.

– Kad se pojave jahači, pazi na svoga konja!

– Vrlo dobro. Što još?

– Šerif iz Arizone Jerry i njegovi pomoćnici već su u gradu. Cuttering želi da padneš u njihove ruke, kako bi Jerry lakše pobjegao. Ne uspiju li ustrijeliti tvoga konja, ili zadržati te bilo kako drukčije, pokrenula bi se Jewyjeva potjera.

– Sjajno. I onda?

Jimove oči bile su još samo dva proreza.

Rip podigne pogled. Njegove praseće oči djelovale su na Jima ohrabrujuće, no istodobno je znao kako je Rip do tih trenutaka također bio spreman igrati krivim kartama.

– Vrijeme je da počneš svoj posao – napomene Rip.

– Da, moram. Prema tome, da pogledamo momke u kavezima.

– Jerry je u drugoj ćeliji.

– Znaš li tko je još zatvoren?

Rip kimne.

– Da. Drvosječa koji je u svadi nasmrtno premlatio svoga druga i kauboj koji je jučer Nelsona nazvao pasjim sinom, za što mora odležati tri dana.

– Dodaj mi svjetiljku, Rip!

– reče Jim.

Rešetkasta vrata zatvorskog hodnika bila su otvorena i Jim

se začas našao pred ćelijama. Od hodnika su bile odijeljene samo metalnom rešetkom.

U prvoj ćeliji sjedila je na ležaju ljudeskara i mirno promatrala došljake.

U drugoj ćeliji ležao je Jerry. Mladić je brzo ustao i žmirkao prema svjetlu.

U trećoj ćeliji bio je mlad kauboj. Opružio se i pomalo hrkao.

Jerry je prišao rešetki. Uhvativši se za nju rukama, pitao je promuklo:

— Znači, gotovo je? Rip, stara junačino, stigao si!

Jim pogleda mladića. Bilo mu je devetnaest godina ali nalikovao je šesnaestogodišnjaka.

Od oca je naslijedio samo visinu i ništa drugo. Sve u svemu, Jimu se činilo da je pred njim potpuno razmaženo derište, meka kukavica.

Ne obraćajući više pažnju Jerryju, Jim pride prozoru i osvijetli ga. Zatim se zadovoljan obrati Ripu:

— Otvori ćeliju u kojoj je kauboj!

Rip ga pogleda začuđeno.

— To ne smijem. Jim, to je tvoj posao!

— Koji ćeš sad obaviti ti. Kod tebe su ključevi. Hajde, stari! Dosad si surađivao. Potrudio si se da od mene stvoriš Cutteringovu lutku, ali sad stvari teku drugim tokom. Otvori ta vrata. Brzo!

— Ja, ovaj...

Jim korakne bliže.

— Pokreni se!

Tad je viknuo Jerry:

— Mene morate pustiti, ludaci!

— Ovu zadnju riječ strpat ću ti natrag u grkljan! — reče Jim mirno. — Hajde, Rip, pusti najprije njega.

Ripu su drhtale ruke ali slušao je. Bio je potpuno zbunjen. Cuttering je htio da vrata budu provaljena. Ovako Nelson neće morati dugo razmišljati o tome kako je izišao Jerry.

Rip je otključao i Jerry je htio odmah izići. No Jim ga je uhvatio slobodnom desnicom i svom ga je snagom tresnuo o rešetku. Jerry prevrne oči i skljoka se na pod.

Jim ga uhvati za košulju i podigne ga.

— Rip, otvori kaubojevu ćeliju!

Starac se zanjiše i pode natraške. U međuvremenu je rešetkama prišao i drvosječa, pitajući dubokim glasom:

— Pustit ćete i mene, ha?

— Da — odgovori Jim, kako bi div ostao miran.

Gorostas se zadovoljno vrati svom ležaju. Kauboj se upravo probudio i zbunjeno gledao svjetiljku.

Rip otvori vrata i Jim uvuče u ćeliju onesviještenoga Jerryja.

Pospani kauboj promatrao ga je kao nikad viđeno čudo.

Rip je počeo lamatati rukama.

– Jim, do bijesa, što radiš?
– govorio je. – Zar si poludio? Ako Cuttering...

– Cuttering, Cuttering, do vraga, jesi li ti njegov brat bližanac? – promrsi Jim. – Cuttering me htio pretvoriti u žrtvenog jarca. Neka se i on malo uzbuđuje. Miči se!

Jim povuče onesviještenog mladića na kaubojev ležaj.

Kauboj je stajao pokraj njega i pitao:

– Taj će kojot ostati kod mene?

– Neće – odgovori Jim. – Brzo se svuci. A ti, Rip, skidaj stvari s ovoga tvora. Hajde, brzo!

– Jim, uvaljuješ se u proklete neprilike! – uzdisao je Rip očajavajući. – Cuttering...

– Opet Cuttering! Moj stari, na neprilike sam se naučio davno. Pusti do vraga Cutteringa i skini klipanu čizme!

– Zašto da se ja svlačim? – pitao je kauboj.

– Zato da ideš na slobodu. Požuri! Obuci njegove krpe. Brzo!

– Hej – doviknuo je drvosjeća – mene kao da ste zaboravili!

– Rip, pusti toga slona iz kaveza! Mogao bi nam pomoći.

Činilo se da je Rip zadovoljan što može otići. Njegove namjere nisu se slagale s Jimovim zahtjevom. Ali u nekoliko skokova Jim ga je sustigao na vratima ureda i zgrabio ga. Rip ga je pokušao odgurnuti.

– Ludače! – krkljao je. – Cuttering će me...

– Umukni, Rip! – ciknuo je Jim. – Utuvi u tikvu da je ovdje riječ o mojoj koži.

– Uskoro će biti oderana i moja! – skvičao je Rip.

– Ti si bio na sve prisiljen i gotovo. Nemoj mi stvarati neprilike jer ću podivljati. Hajde, zatvori ponovo Jerryja. Kauboj je spreman. Pusti napokon slona van.

Rip je poslušno izvršavao naloge. Gundao je pri tom itresao glavom, ali opiranja više nije bilo.

Kauboj bijaše malo sapet u tijesnoj odjeći.

– Slutim što namjeravaš! – reče smijući se.

– Vani nas čekaju. Ti ćeš glumiti onoga klipana. Dok opaze podvalu, bit ćemo podaleko. Možda ćemo se morati razdvojiti, ali to će se vidjeti.

Crvenkasta kovrčava kaubojeva kosa sjajuckala je na svjetlu petrolejke. Momak se smijao i kao da se zabavljao.

– A ovaj stari panj? – pitao je pokazujući glavom prema Ripu.

– One će biti konzerviran – reče Jim, pride Ripu, gurne ga u gorostasnu ćeliju i zaključa. – Ovdje miruj i čekaj. Reći ćeš da si bio svladan i onemogućen, i tako dalje.

– Vrlo dobro, ionako je gori od šerifa – promrmlja drvosjeća, progura se pokraj Jima, pogleda u Jerryjevu ćeliju i

nastavi: — Mister, taj još spava. Da ga nisi skončao?

Jim se nije obazirao na Ripove proteste što ga zaključava. Otišao je u ćeliju u kojoj je ležao Jerry i osvijetlio mu lice.

— Ah, taj mrtvac krepko diše — rekao je. — Mir će ga oporaviti. Tako, momče — obrati se Jim kauboju — mi krećemo. Ti ćeš pričekati — reče drvosječi.

— Pričekati? Zašto? Idem van iz ove staje!

Jim bijaše visokoga rasta, no pokraj toga šumskoga stvora djelovao je jadno. Div ga je nadvisivao za čitavu glavu. Njegovе ruke bile su kao stegna ostalih ljudi. Kad bi stisnuo pesnicu, podsjećala je na malj. Košulja se preko leđa napinjala kao jedro na buri.

— Dobro — složi se Jim — onda dodi. Ali neka te ne iznanađi olovna tuča.

— Zar djelujem kao preplašeni zec? — upita ljudina.

U uredu je Jim ugasio svjetiljku. Gorostas je brzo dohvatio jednu Nelsonovu parkericu i spretno je napunio, iako se nije vidio prst pred nosom.

Jim otvori vrata. Napola se okrenuo i šapnuo:

— Kauboju, hajde! Ovuda!

Ulica bijaše pusta kao da su ljudi izumrli. Unatoč tomu bio je Jim siguran da Cattering i nekoliko njegovih ljudi paze što se događa oko šerifova ureda. Svjetiljka ispred resto-

rana nije više gorjela. Sallunsko svjetlo samo je tinjalo.

Jim povuče kauboja van, izide na ulicu i uze revolver u ruku. Ostao je sasvim uz kauboja kojega bi Catteringovi ljudi trebalo da drže Jerryjem.

Odjednom je u zatvoru Rip počeo urlati. No ni Jim nije mogao razumjeti što je vikao.

Div pride Jimu.

— Kamo? — pitao je.

Jim je vodio kauboja. Optrčali su kuću i Jim opazi iza nje konje. Tri životinje bile su vezane jedna pokraj druge.

Div je stigao sopćući.

— Perje mu jastrebovo — gundao je. — Momak je mislio i na konje!

* * *

Cattering se dovoljno dugo pokazivao u restoranu. Kad su tri jahača odgalopirala iz grada, njegov je alibi bio potpun. Ripovo urlikanje netko je već čuo i nekoliko je ljudi potrčalo prema šerifovu uredu.

Ne obazirući se na to, Cattering je uzjahao konja koji ga je čekao na restoranskom privezu i zamakao u tamu. Osluškivao je kad će od potoka doprijeti pucnjevi. Umjesto toga čuo je galamu u gradu. No to je zamrlo i on pojaši brže, da što prije dođe do mjesta gdje će njegovi ljudi zaustaviti jahače i preuzeti Jerryja.

Kako se nije čuo nijedan pucanj, Catteringa počеше moriti loše slutnje. A upravo to, jedan ili više pucnjeva, to je bilo

čvrsto dogovoreno. Jim Sumner morao je biti zaustavljen. U najmanju ruku morao je biti ustrijeljen njegov konj.

Cića zima kao da je progrizla Cutteringovu odjeću. Na snijegu se vidjelo bolje negoli u gradu i uskoro se pred njim pokazala tamna crta potoka. Ondje negdje naprijed moraju biti njegovi ljudi. Ovdje je također most.

Kad je opazio da mu se s leđa približavaju dva jahača, Cuttering je pričekao. Vjerovao je da su to njegovi ljudi koji su stražarili u blizini šerifova urbeda. Ali tad je po obrisima vidio da nije nitko od njegovih.

Na bljedom svjetlu koje kao da je zračilo iz snijega rančer je opazio još nešto: na kaputu jednoga jahača ljeskalo se nešto kao veliko dugme. No Cuttering je znao da to nije gumb.

Taj jahač uspori konja, a drugi dojaše sasvim do Cutteringa. Cuttering se ogleda oko sebe, no nije vidio bilo kakvu mogućnost da išta promijeni.

Čovjek sa zvijezdom prišao je s druge strane tako blizu da je disao Cutteringu u lice.

— Tko ste vi? — pitao je. — Niste li vi Cuttering? Nisam li već razgovarao s vama?

— Da, mister Jewy, ja sam Paul Cuttering.

Šerif nastavi dubokim glasom:

I što sad tražite ovdje? Želite provjeriti je li uspjela vaša mala šala? Hej, Ten, najbolje će

biti da ovom džentlmenu oduzmeš oružje. Molim vas, Cuttering, neka ne bude neprimlika. Nas dvojica nismo baš najbolje počeli. Zar mi niste obećali da ćete se držati podalje od zatvora?

— Do vraga, što hoćete od mene? Nisam maknuo prstom!

— Ne? Razgovarao sam s onim starim jopcem, onim Ripom Tuffersom. Za jednu minutu otpjevao mi je čitavu operu. Sumner je gospodario u zatvoru. Jim Sumner, kojega gonimo od Arizone. Bolje rečeno, na njegovu sam tragu od pustinje Gila. Cuttering, vi ste ludi. Momak vas je gadno nasamario. Vaš je zlatni sinčić još iza rešetaka. Bilo bi najbolje da povučete svoju bandu. Sumner vas je tako namagarčio da bih ga najradije potapšao po ramenu. No oslobodio je dva druga zatvorenika, i to će ga posebno stajati nekoliko mjeseci.

— Što kažete on je...

Dalje Cuttering nije dospio jer su s desne strane odjeknuli pucnjevi. Netko je prodorno viknuo a zatim je zavladala tišina.

— Ten, brini se za Cutteringa! — reče Jewy svome pratiocu. — Moram vidjeti što to izvode njegovi mudrijaši.

III

Jim je jahao prema mostu. Kauboj ga je pratio na njegovu

starom kljusetu, dovedenom u maloga ranča na rubu pustinja Gila, Straga je jahao drvosjeća.

Ispred njih u srebrnobijelom krajoliku protezala se tamna pruga vode. Snijegom pokriven most odavali su tragovi kopita i ljudskih nogu. Jim je usporio konja da se ne oklizne na zaleđenim mosnicama. Toga je trenutka netko na mostu zapalio baklju. Jim bijaše u prvom trenutku zaslijepljen ali brzo se priviknuo na svjetlo. Čovjek koji je držao baklju podigne je nakratko uvis, tako da je Jim mogao vidjeti dva jahača iza njega. No tad baklja odleti u rijeku i ugasne.

Odjednom se oko mosta pojavilo više ljudi. Dolazili su iz obalnoga zaklona, svi s puškama u rukama.

Čovjek na mostu dovikne Jimu:

— Ostavi mladića i jaši samo dalje! Brzo! — Pri tom je došao na sredinu, da prihvati Jerryjeva konja. — Mi smo Catteringovi kauboji! — doviknuo je.

Jim se okrenuo u sedlu i rekao:

— Jerry, poznaješ li te ljude?

Kauboj koji je preuzeo ulogu Jerryja odgovori:

— Da.

Toga trenutka opazi Jim kako jedan čovjek kod mosne ograde podiže pušku i počinje gadati. Jim grubo trgne konja natraške. Životinja se okliznula i posrnula. Metak ju je promašio. Jim uzvratil revolverom. Tad je pucao drvosjeća.

Neki od Catteringovih ljudi glasno je zajaukao. Ali Jim nije čekao da se iznenađenje slegne. Pognao je svoga usplahirenog konja i vratolomno projurio preko zaleđenoga mosta. Ridan se srećom nije okliznuo.

Iza Jima galopirao je drvosjeća.

Mladi kauboj nije dolazio. Iza leđa više se nije pucalo. Ponovo je zavládala tišina.

Kad se približio, drvosjeća reče Jimu:

— Misle da ima derana! Jedan je vikao da nije potrebno juriti za tobom.

— Otkrit će da smo nama-garčili rančera, ali možda se neće upuštati u potjeru.

— Kamo želiš krenuti? — upita drvosjeća.

Jim se trpkó osmijehne.

— O tome poslije, drugaru, poslije. Sad moramo gutati kilometre. Ideš i dalje sa mnom?

— Nelson mi je obećao tri mjeseca — reče div. — To nije za Mikeyja Dooleyja.

Jahali su šutke dalje. Jim je skretao malo prema zapadu jer ondje su bila brda u kojima bi se možda našlo pogodno sklonište. Mikey Dooley dobro se snalazio u tom kraju i bez riječi je preuzeo vodstvo. Pred zoru, kad ih je snijeg uistinu zasipavao, stigli su do kolibe u dubokoj udubini. Činilo se kao da je nalijepljena na stijenu.

— Ovdje nas neće naći nitko — ustvrdi Mikey. — Ovo sam

prije poprilično godina izgradio s nekim momkom iz Montane. Htjeli smo ovuda loviti divlje konje. No pokazalo se da je nestao i zadnji bronco. Uzalud smo se mučili.

— Ima li ovdje divljači? — upita Jim. — Nemamo hrane.

— Divljači ima dovoljno. Dobro je što sniježi. Tragovi odmah nestaju.

* * *

Snijeg je padao danima bez prestanka. I svih tih dana bili su Jewy, Tennessee i Matt Manero u sedlima. Jewy je jahao kao mjesečar.

Ispred jednoga snijegom zametenog šumarka zaustavi Jewy konja i potapša ga po vratu. Životinja je frktala, izbacujući na nozdrve prave oblake.

Sedlo bijaše optočeno ledom. Životinja je stajala u snijegu koji joj je dopirao do koljena.

Jewyjevo lice nalikovalo je na gubicu buldoga koji je stisnuo zube. Ispod obrva zurio je u šumarak kao da ga pretražuje pedalj po pedalj. Zatim se okrene prema Maneru, koji se ukupio u sedlu kao drvena figura na tronu, kip tesan grubo, od debeloga komada. Pokraj njega skutrio se Tennessee na svome kuštravom kulašu. Poluindijanac je podsjećao na divljega mačka, ili bolje rečeno na pumu.

— Nema tragova — reče Jewy i otare nos nadlanicom.

— Ovo je proklet kraj — promrmlja Manero. — Kad se sjetim naše Arizone...

Jewy kimne.

— Da, ovdje je mnogo hladnije negoli kod nas.

Tennessee pritjera svoga sivca do Jewyjeva konja i reče kad su se poravnali:

— Trebalo bi da odustanemo, Rod. Na kraju krajeva, on nije ubojica, to sada dobro znaš.

— To znam otkad sam bio s njim u pustinji — reče Jewy. Njegovo namreškano buldoško lice postade tužno. — Ali postoje zakoni. I ti zakoni nisu stvoreni samo za ne znam koliko ljudi u Washingtonu. Oni vrijede također za Jima Sumnera.

— Dobrovoljno on neće poći s nama — mislio je Manero. — Bilo bi mi drago da se taj prokleti vuk počne braniti. Ha, to bi možda bilo najbolje rješenje.

Te riječi izrekao je Manero zgrčena lica i Jewy odmahne glavom.

— Matt, spominjao sam zakone. Oni vrijede i za tebe! — promrsio je opominjući.

Manero pljune u snijeg.

— Zakoni! Ova divljina ima svoje zakone. To zna i Sumner. Ako nas opazi u svojoj blizini, posmicat će nas. Rod, tebe je nadmudrio i zato ga tako uporno goniš. Želim mu pokazati da si ipak bolji od njega. Želiš ga dovesti pred sud. Recimo da u tome uspiješ, ali što onda?

Jewy ljutito namršti obrve.

– I što onda? – zarežao je.

Manero je previdio Jewyjev bijes, ili ga je htio previdjeti, pa je nastavio u jednakom tonu:

– Tad će zaplesati tvoji svjedoci. Podastrijet ćeš sudu nove spoznaje, prema kojima nije sto posto sigurno da je Sumner sudjelovao u napadu na poštansku kočiju. Kočijaš će dapače reći da Sumner ne nalikuje ni na jednoga od napadača. Sudac će izreći oslobađajuću presudu i...

– I onda? Jesi li zaboravio događaje u pustinji? Pobjegao je s Hankom Blueyjem.

– Pa što? Nije bio kriv. A napad na šerifa uopće ne tereti Sumnera. Sami smo utvrdili da je u to vrijeme bio onesviješten, je li, Ten?

Tennessee samo kimne, izbjegavajući Jewyjev pogled.

Jewy se nasmije.

– Pametnjaković! Uvijek o svemu sve znaš. Ako je sve tako kristalno jasno, zašto su onda po Arizoni izvještene potjernice? Težina slučaja nadmašuje težinu tvoga mozga. Potrebna je istraga, promišljanje, sudsko odvagivanje, shvaćaš? Sumner je idiot koji se neprestano opire zakonu. Sad si je natovario na ramena još i oslobađanje zatvorenika. Doduše, taj šerif Nelson mogao bi mirne duše ići k vragu. Olakšao je Sumneru posao koliko

se to god moglo. A onaj zamjenik, stari kovač, on je šugavi pas koji pred Cutteringom maše repom. Cijeli grad Hopehole obična je govornica. Kad toga Jerryja ne bismo odveli u Callaway, Cutteringovi bi ga ljudi izvukli na kraju. A Nelson glumi neobaviještena naivca. Hoću Sumnera bog još jednoga razloga. Želim znati tko se krije iza svega? Cuttering ili sâm Nelson.

– Šerif? – upita Manero. – Glupost!

– Ni govora, Matt. Taj Nelson htio se osloboditi žeravice iz svoga džepa. Sve je bilo previše glatko. Kao podmazano. Ali dobro, krećemo natrag. I sâm vidim da ne možemo dalje.

Manero se javi s olakšanjem u glasu:

– Natrag u Arizonu?

Poluindijanac je također s nadom pogledao u Jewyja.

Ali Jewy je tresao glavom.

– Idemo natrag u Hopehole. Počet ćemo još jednom od početka.

Manero opsuje. Zatim reče srdito:

– Novu godinu koja je pred nama sasvim si zaboravio, Rod? Htio bih toga dana biti u Dudleyvilleu.

– I možeš, Matt. Vрати zvezdu i otkazi službu. Nitko te u tome neće sprečavati.

– K vragu!

Jewy se smješkao.

– Matt, nitko ti ne bi vjerovao kako čezneš za tim da sjediš u zapečku praznoga želuca, da smiruješ crijeva i gledaš kroz prozor neće li uraniti proleće.

IV

Oblaci snijega prosipavali su se preko teretnih kola što su stajala pred skutrenom kolibom. To zadnje bilo je niže od Lena Borsodyja. Kad je htio ući, visoki Cutteringov predradnik morao se gotovo presaviti. I pripaziti na kamene stube koje su vodile u unutrašnjost kao u podrum.

Nizak čovjek s kapom od dabrovine i debelim krznenim kaputom pridržavao je vrata primitivne brvnare u kojoj je vonjalo na kože, mokraču i mast. Borsody je znao da nije posrijedi mokraća nego tanin, no svejedno mu se gadilo.

Čovjek u odijelu lovca i postavljajući zamke pride grubom stolu koji Borsody u mraku nije ni opazio.

– Sjedni, Len, imam vlastoručno spremljenu kapljicu, – reče traper.

Borsody naprci nos i pognut se primakne stolu. Spustio se na istesan stolac i promatrao kako lovac zubima izvlači čep iz boce i natače zemljane lončice.

Predradnik upita nestrpljivo:

– Reci, jesi li štogod vidio ili nisi? Govori napokon, Toby, stvar ne zanima.

Toby se smješкао, pokazujući pri tom svoje vučje zube.

– Aha – reče polako. – Našao sam ih. Hoćeš li sad zvati šerifa Nelsona ili onu trojicu iz Arizone?

– Neću – odgovori Bersody. – Ni Nelsona ni Arizonce. Gdje se kriju ta dvojica?

– Živio! – reče lovac umjesto da odgovori na pitanje. Podigao je lončić i dodao: – Gutni, napola si smrznut.

Borsody se stresao i počeo mahati glavom.

– Nije li to petrolej? – reče s gađenjem.

Toby se nasmijao.

– Koješta! Ti nisi navikao na dobre stvari. Dakle, njih dvojica, hmmm... Ovaj, što nudiš za uslugu?

– Obecali smo ti dvadeset dolara. To će ti biti dovoljno, je li?

– Hoću četrdeset, dragi moj, jer u ovom snijegu posao nije bio nimalo lak. A morate mi platiti također psa.

– Kakvoga psa? Što je s njim?

Toby namršti čelo, ali zatim reče prividno raspoloženo:

– Jedan ga je od njih ustrijelio.

– Do vraga, to ne moraš pripisivati Cutteringovu računu – uzbuđivao se Borsody.

– Zašto ne? Da nisam radio za vas, ne bih bio ondje gdje se to dogodilo.

– Gdje se kriju? – požurivao je Borsody. – Reci to i obojica će platiti tvoga psa. Dakle, gdje su?

Lovac Toby, koji u tom kraju živi petnaest godina i prehranjuje se prodajom koža, poznavao je svaku stopu u velikom krugu. Govorio je dva indi-

janska dijalekta kao svoj materinski jezik. U samoći nije razbijao glavu razmišljanjem o ljudima. Uvijek je živio sâm. Što je s njim bilo prije negoli je došao u taj kraj, znao je jedino on. Bio je ravnodušan prema tome ako su se drugi gložili, ubijali, mučili. Njegov pas bio mu je važniji negoli ta dvojica koje promatrao u skloništu, važniji od Lena Borsodyja, snagatora s ranča Paula Cutteringa.

– Govori konačno, Toby! – zahtijevao je Borsody.

– Progovorit ću kad mi platiš psa.

Len Borsody je razmišljao. Zatim reče:

– Dobro, plaćam. Koliko?

– Pedeset. I četrdeset kako smo se dogovorili.

– Ti si lud! Ali, dobro, Nemam toliko kod sebe. Ostatak ćeš dobiti poslije.

– Ni govora! Ostavit ćeš mi svoju pušku – tvrdoglavo je zahtijevao Toby.

Čovječuljak izbrazdana lica podsjeti Borsodyja odjednom na vuka koji ni za što na svijetu ne bi ispuštao svoj plijen.

– Dobro, još i to. Ali govori!

Toby je šutio. Ustao je, izišao van i uskoro se vratio s Borsodyjevom ukrašenom puškom. Pažljivo je s nje otirao led, umotao je u krpu i stavio pokraj kamenoga ognjišta.

Borsody ga je nestrpljivo promatrao, no svladavao se.

Toby pride stolu, izvadi iz posude komad drvenoga ugljena i počeo nešto crtati. Zatim reče:

– Ovo ovdje je onaj gorski čunj. Ovdje naprijed, to su tri klanca. Znaš li gdje je to?

Len Borsody potvrdi.

– Da, bili smo ondje jednom kad smo tragali za nežigosanim konjima. Dalje!

Toby je crtao nove znakove po stolu.

– Ovdje gore, to je Hartfield Creek. Dalje dolje nalazi se kanjon s pećinom. Sad se ona ne vidi. Prije nekoliko godina sagrađena je na ulazu koliba. Ondje su obojica. Konje drže u pećini. Vidio sam kako ujutro i navečer u dolini sijeku granje i njime metu snijeg s padina. Tad puštaju konje da grickaju travu. Uskoro životinje neće imati što jesti. Ljudi također.

– Misliš da će uskoro krenuti dalje?

– Ne znam.

– Ima li ondje mnogo tragova?

– Nema. Dobro ih brišu, a često i sniježi. Momci su vrlo oprezni. Ali jedan od njih svakoga dana ide u lov.

– Dobro, Toby, vratit ću se prekosutra. Ti ćeš biti ovdje. Tad ćeš me odvesti u blizinu kanjona. Htio bih vidjeti momke.

Toby ispruži ruku.

– Sad moraš platiti!

– Idi k vragu! Ta imaš pušku. Stajala je dvjesta deset dolara.

Toby kimne.

– Vjerujem. To je dobra puška.

Borsody ustade i izide bez pozdrava. Toby se rastreseno zagleda u stol. Zatim je uzeo pušku i počeo znalački razgledati. Da, bila je to izvrсна puška.

Mikey je odvezivao s Jimova konja promrzlim prstima za-
vežalaj osušene trave.

Jim je izišao iz skloništa i zabrinuto se zagledao u nebo. Sniježilo je bez prestanka.

— Kako si se uspio probiti natrag? — pitao je.

Gorostas protrlja ruke i reče:

— Teško. Ne znam ni sâm. Nastavi li ovako padati, zasut će nas ovdje gdje jesmo.

— Nova godina je prekosutra, Mikey. Tad ćemo pokušati. Bolje prilike nema.

Mikey potvrdi kimanjem. Bio je vrlo zadovoljan time što je Jim preuzeo vodstvo. Općenito uzevši, dobro se slagao s Teksašanimom čiji je život sad pozna-
vao u tančine.

Jim je pomogao Mikeyju istovariti krmu što ju je odvu-
kao s tridesetak kilometara udaljenoga mjesta.

Nekoliko dana životinje će imati dovoljno hrane. Jim je u njima vidio jedini svoj i Mikey-
jev kapital. Kad ne bi uspjeli konje održati u snazi, bili bi izgubljeni. Jer morali su ići da-
lje, inače će izgladnjeti. Jelo bez soli nisu više mogli podni-
jeti. Nije pomagao ni to što se Mikey sjetio da u nj stavljaju pepeo. Taj nadomjestak slabo je poboljšavao okus.

— Jesi li vidio koga? — pitao je Jim kad su uvodili konje u pećinu pretvorenu u staju, u kojoj su životinje mogle izdržati.

— Nisam — odgovori Mikey prišavši ognjištu na kojem su ložili drveni ugljen zato da ne bude dima.

Ugljen su proizvodili noću, kad to nitko nije mogao opa-
ziti.

Jim se zagleda u ljudsku gro-
madu koja se otapala i osjeti da drvosječa nešto prešućuje.

— Baš ništa? — upita još jed-
nom Jim.

Mikey slegne ramenima.

— Pa, znaš, nešto sam ipak vidio. Otkrio sam jednu klopku, i ne baš daleko od ovoga mjesta. Takve zamke postavljaju samo lovci na krznaše. Netko lovi ovuda. Že-
ljezo koje sam vidio zacijelo nije jedino. Osim toga, onaj as nedavno... Nije bio posrijedi vuk kako smo mislili.

— Znam, odmah sam to vi-
dio.

— Ja nisam, inače ne bih bio pucao.

Jim pride prozoru napravlje-
nom od polegnutih boca. Na jednomu mjestu bila je ostav-
ljena rupa kroz koju se mogao promatrati klanac.

— Negdje u blizini dakle živi lovac. I jamačno ne sjedi dan i noć u zapečku. Moramo se po-
kupiti odavde. Možda već uju-
tro. Čim prije.

Mikey odreže komad zeče-
tine što su je bili jučer ispekli i počeo žvakati kisela lica.

— Pas je pripadao tome tra-
peru. Sad možemo izračunati kad će se pojaviti Nelson sa svojom potjerom — promrsi drvosječa.

Jim se okrenuo.

— Nelson? S njim ne raču-
naj. Najprije će se pojaviti Jewy.

— U tom slučaju imali bismo nekakve izgleda. Rekao si da su s njim samo dvojica.

– Jest, ali Jewyja moraš računati za dvojicu. Indijanca također.

– Što je s Manerom?

– On je traljavi vol koji u pustinji lipše od vrućine kao mrcina a na hladnoći se ukoči kao cjepanica. Kočoperi se samo onda kad se osjeća nadmoćan. Protivnici s kojima moramo računati zovu se Jewy i Tennessee.

– A Cuttering?

– E, i on je opasan. Nama-garčio sam ga i sad zacijelo ujeda kao stršljen.

Mikey se počeo smijati.

– Ha, to je bilo sjajno! Ali Cutteringa znam vrlo dobro. Za njega smo jednom tesali drvo. Da znaš kakvu kćerku ima! Do bijesa! Nedostižnu!

Jim pogleda zdeponju i osmehne se. Mikey je prevrtao oči i njihao svojim stotinu pedeset kilograma kao da je kazališni plesač.

– Tvoj broj, ha?

Mikey stade kao ukopan.

– Momče, san svakoga muškarca! – Poslije male stanke doda kiselo: – Dobit će je onaj Borsody. Kažu da će se oženiti njome i da se Cuttering slaže s tim. Čini mi se da i ona luduje za tim bikom.

– Tako? Od toga nama nije ni bolje ni gore. Mikey, moramo otkriti gdje je taj traper.

– Jim, bolje je da nestanemo odavde. Ja bih krenuo još večeras.

– Lezi i spavaj. Namučio si se. Izići ću i pogledati gdje si našao klopku. Je li to mjesto daleko?

– Oko tri kilometra. Zacijelo ćeš još vidjeti moje tra-

gove. Ali požuri, za jedan sat sve će biti poravnano snijegom.

Pred vratima Jim priveže krplice koje su napravili od granja i remenja. Te primitivne naprave sjajno su pomagale. Hodalo se sporo, ali bez velikog propadanja u snijeg.

Jim je pratio Mikeyjev trag. Vidjelo se da su konji na nekim mjestima propadali do prsa, no vjetar je brzo poravnavao udubljenja a snijeg je neprestano padao.

Hodajući vrlo raskoračeno, Jim je neprestano promatrao okoliš. Desno i lijevo uzdizale su se stijene. Gore, na rubu, nazirala se šuma visoravni. Dolje, u nizini, povijala se pod snijegom samo tu i tamo poneka jela.

Pahuljice bijahu tako guste da neba zapravo nije bilo. Vidljivost bijaše slaba. No unatoč tomu Jim je opazio tri jahača na ulazu u kanjon.

Istoga trenutka bacio se Jim u snijeg i počeo puzati prema ogoljelom grmu. Odatle je promatrao kako se jahači približavaju.

Najprije je Jim mislio da su to Jewy, Tennessee i Manero. No kad se skupina primakla, otkrio je da to nisu šerifi. Tako su makar govorili obrisi ljudi i konja, koliko se moglo vidjeti kroz snježni zastor. Počeo je vjerovati da je prvi jahač Cuttering. Iza njega je jahao, zgrčen u sedlu, omalen čovjek, a treći je bio visok. No Jim ga nije mogao prepoznati.

Tad se dogodilo nešto što je Jim shvatio prekasno. Jahač na začelju izvukao je odjednom nešto iz sedla. Bila je to puška koju je odmah prinio k ramenu. Hitac je planuo. Odmah zatim još jedan.

Čelni je jahač kriknuo, podigao ruke i nagnuo se natraške. Konj je odskočio u stranu i jahač je pao.

Zgrbljeni čovjek okrenuo se i zapucao iz parkerice, ali već se nagnuo i spuznuo u snijeg. Prestrašeni je konj počeo smiješno skakati poput zeca.

Jim trgne revolver, umiri ruku i zapuca prema jahaču koji je upravo okrenuo konja i divlje ga pognao.

Udaljenost bijaše prevelika za revolver. Ubojica je začas nestao u snježnom kovitlacu.

Jim ustade i otapka do mjesta gdje su ležali ljudi. Najprije je našao Cutteringa. Rančer bijaše mrtav. Na usta mu je kuljala krv.

Drugoga čovjeka Jim nije poznao. Bio je to nizak momak naborana lica, još živ.

Jim ga okrene na bok i otare mu snijeg s lica i usta.

– Tko je bio treći? – pitao je.

Ranjenik je dugo skupljao snagu i s mukom zaustio:

– Bor... so... Predradnik.

Jim uhvati ranjenika pod pazuha i poče ga vući po snijegu prema skloništu. Mikey mu je dolazio u susret s obadvjema puškama. Uzbudeno je pitao:

– Tko?

– Cuttering i još dvojica. Treći je pucao u Cutteringa i ovoga ovdje. Još je živ – reče Jim, pokazujući ranjenika.

– To je Toby! – reče Mikey kad je vidio ranjenikovo lice.

– Toby, lovac. On je postavljao stupice. Njegova smo psa ustrijelili.

Toby nije govorio. Šutio je i onda kad su ga unijeli u kolibu i plegli. Disao je teško i slabo.

Kad se Mikey vratio s Cutteringovim i Tobyjevim konjima i uveo ih u pećinu, traper više nije bio živ. Umro je duboko onesviješten.

– Moramo bježati prije nego li padne mrak – reče Jim kad se Mikey pojavio u otresaju sa sebe snijeg.

– Mrtav je? – upita Mikey pokazavši glavom prema traperu.

• Jim potvrdi.

– Dolje mi je rekao da je pucao Borsody.

– Borsody, Cutteringov predradnik? Pogledao sam Cutteringa kad sam uzimao konje. Umro je odmah. Pogledaj Tobyjeve rane.

– Vidio sam ih. Gruba zrna. Pogoden je straga.

– Izrešetao mu je utrobu. Dakle, Borsody! – gundao je Mikey zamišljeno. – Znači, hoće dobiti u ruke ranč. Do vraga, a djevojka vjerojatno ni ne slutiti...

– Mikey, djevojka ne zna da se udaje za ubojicu svoga oca. I

neće znati. Jer mi ćemo šutjeti. Zato što na nas pada sumnja. To nam je natovarilo Borsody.

Mikey kimne.

– Njemu će svi vjerovati. Nama nitko.

– Da je Toby preživio, sve bi bilo drukčije.

Jim stisne pesnicu. Osjećao je da su u velikoj opasnosti. Juha što mu je zakuhao Borsody vrelija je od onih koje su već kuskali.

– Pasji sin! – žestio se Mikey. – Izabrao je za svoju svijetlariju pravi trenutak i pravo mjesto.

– Što je, tu je. Moramo nestati odavde. Odmah! U blizini nema nikoga, inače se Borsody ne bi usudio izvesti svoj plan. Ali sad će u gradu potražiti pomoć. I dobit će je. Možemo računati s tim da će se ovdje netko pojaviti prije ponoći.

Mikey je tresao glavom.

– Prije jutra nitko – rekao je. – Snijeg je previsok.

Prema tome, imamo jednu noć prednosti. Najbolje je da krenemo sada, da ne čekamo večer.

Jim se složio s time.

– Tako je! Krećemo!

* * *

Len Borsody morao je prijeći samo pet kilometara do mjesta gdje su ga čekali jahači s Cutteringova ranča. Kod goveda su ostala samo četvorica. Dvadeset četvorica bila su ovdje. Svi su oni u sebi psovali to izjahanje u snijeg i na hladnoću,

ali nitko nije govorio o tome. Dobivati plaću zimi, i imati pun šanjur, to je u tom kraju bilo ravno rajskom stanju. I to je znao svatko.

Borsody zaustavi zasopljeno konja, udahne i zamuca:

– Bili smo napadnuti. Momci, zasuti smo olovom. Gazda je, je pogoden, čini se. Pao je. Toby također. Pucali su kao ludi. Jedva sam izvukao živu glavu.

– Nešto smo od svega čuli, ali vjetar vuče na krivu stranu – reče jedan od jahača. – Što je s gazdom?

Borsody odmahne rukom i posegne za uzdama jednoga od tri slobodna konja što su ih povelj sa sobom.

– Jeff, ti ćeš doći za mnom s umornom životinjom – reče Borsody. – A ti, Tom, jaši u grad i uzbuni šerifa. Reci mu da nas je Toby vodio prema skloništu lopova, ali da su nas opazili i zasuli ludom paljbom prije negoli smo se mogli snaći. Jaši!

Mlad kauboj potjera konja podižući oblak snježne prašine. Ostale je Borsody poveo natrag svojim tragom prema klancu.

Nedaleko od ulaza u kanjon zaustavi Borsody konja i naredi ostalima da stanu. Jahači su ga okružili.

– Oni su onde! – pokazivao je Borsody. – Ondje se sve i dogodilo. Ne smijemo ići ravno pred cijevi. Moramo opkoliti sklonište.

— Ali najprije ćemo izvući gazdu — reče jedan jahač.

Borsody zaniječe glavom.

— Nemoguće! Lopovi imaju izvrstan položaj. Tko se približi, dobit će metak. Budite oprezni! Nikakve koristi od toga ako ustrijele još jednoga ili dvojicu.

Nitko nije bio halapljiv za olovom, a hladnoća je svakoga napola ukočila. Ako budući Cutteringov zet i sâm nije spreman na žrtvu, zašto da budu drugi.

— Krenite! Jašite u luku, tako da se обруч zatvori i s gornje strane. Četvorica ostaju ovdje. Pucajte samo ako se lopovi pokušaju probiti van. Inače čekamo da se pojavi Nelson. I još nešto, momci: ako kojega od te dvojice dobijete na nišan, na sigurnoj udaljenosti, okidajte odmah. Mrtvi su nam sigurniji. Ali samo oprezno!

* * *

Jim je prvi opazio primicanje jahača. Bio je upravo izvodio konje iz pećine, dok se mikey bavio Cutteringovom i Tobyjevom životinjom.

Istoga trenutka začuo se pucanj. Jim se bacio u stranu i metak je pogodio konja. Životinja se propela, udarila kopitima prednjih nogu drugu, koja je divlje odskočila. Time je zadržala drugi metak, namijenjen Jimu.

U dva skoka Jim se našao na vratima kolibe. Jedan je konj pao, drugi je izbezumljeno

teturao snijegom prema klanu.

Odozgo, sa sljemena, ponovo je netko zapucao, no Jim je već bio u zaklonu. Privukao je vreće sa sijenom, koje su unutra bili nabili nogama, i posegnuo za puškom što je bila uz sedlo na tlu. Konji još nisu bili osedlani, i to je sad bila sreća.

Jim primakne sedlo, iskoristivši ga također kao grudo-bran. Tad je počeo tražiti cilj. Na lijevoj strani gore pojavio se iza debele jele čovjek. Jim poravna nišan i opali.

Čovjek je nestao, odbacivši pušku daleko u snijeg.

Odjednom više nije sniježilo. Vidljivost bijaše izvrsna. Jim je mogao vidjeti kako iza drveća stoje ljudi, ili ih je naslućivao po tome što su se micala donje grane, čime se otresao snijeg.

Mikey je došao bliže.

— Što je sad ovo? pitao je. — Gadovi su već stigli?

— Stigli su i opkolili nas — reče Jim, opazi zdesna neku sjenu i zapuca.

Sjena se zaustavila i onda se polako skljkala u snijeg.

Mikey je uzeo Cutteringovu pušku i zauzeo položaj.

Rukom je tapšao skupocjeno oružje i gundao:

— Jim, trideset četiri su mi godine, ali ovako finu stvarcu nisam imao u rukama. Stajala je najmanje tisuću papira. Pogledaj ovo! Samo zlato! Ukrasi!

— Mikey, pogledat ću drugi put, ako se izvučemo živi. A valjda su naše kože vrednije od Cutteringove pozlaćene puške.

— Aha — promrmlja div zamišljeno. — Sad ćemo vidjeti kako stvarca nosi i kako se gađa njome.

Drvosječa počeo gađati jednoga od onih koji su stajali ispod jela. Pogodio je.

Mikey bijaše dobar stijelac. Jim je to utvrdio minulih dana za vrijeme lova. Mikey bijaše strastven lovac, no sad su njih dvojica bili divljač. Posrijedi su bili njihovi životi.

S gornje strane osula se salva. U pećini kao da je grmjelo. Jim i Mikey morali su se povući u sigurniji zaklon. Nije bilo moguće ni promoliti glavu.

— Gadno će nas prikovati uz ovu rupu, ha? — gundao je Mikey. — Volio bih da padne noć i da dođe vijavica.

Mikey nije znao koliko je protivnika, niti imaju li uopće izgleda da se izvuku, makar i noću. Pogotovu nije znao da će mu se ispuniti želja što se tiče vijavice, još manje da će to biti najjača snježna vijavica što su je ti krajevi doživjeli od pamti-vijeka. Da je to znao, Mikey bi poželio sve prije negoli takvu pomoć. Možda bi se našlo tisuću drugih prilika za izvlačenje iz opsade. Ali vijevica što ju je zažellio Mikey bila je gora od tisuću protivnika, opasnije

od čitave ciće zime u Nebraski, gora od gladi i hladnoće. Ta vijavica bijaše strah i smrt. Pakao.

* * *

Pod vatrenom zaštitom Borsodyjevi ljudi primicali su se rubu pećine. Puzali su kroz dubok snijeg od zaklona do zaklona. Kad su bili dovoljno blizu kolibe, osuli su paljbu.

S druge strane nitko nije odgovarao. Ni Jim, ni Mikey nisu mogli podići glavu. Iznad njih praštala je salva za salvom. Činilo se da je položaj bezizgledan.

Bilo je poslijepodne. Pamćenja vrijedno poslijepodne 1885. godine. Već oko tri sata počelo se mračiti. Činilo se da je odjednom zatopliło. Najprije su to osjetili ljudi koji su stajali gore iza jela. To iznenadno zatopljenje osjetili su također Jim i Mikey.

Jim je znao kakvi su prethodnici snježne oluje, no Mikey, koji je došao sa sjevera, prosuđivao je te znakove sa sigurnošću.

— Jim — promrsio je ležeći iza jedne vreće i sedla — zatopliło je. Naglo se mračí. Bit će mečave. Mladiću, to je naš spas.

Jim je upoznao snježne oluje u Teksasu, doživio ih je također u Kansasu, ali ono što će uskoro doživjeti nije mogao zamisliti ni Mikey.

S donjega ruba pećine paljba nije popuštala. No za

nekoliko minuta bilo je tamno kao da je mrkla noć. Nitko više nije mogao pucati.

Mećava je počela odjednom. Najprije se čulo kako u zraku nešto šumi i šiști. Iz toga se ubrzo izrodilo urlanje i fijuk. Vijavica je navrla poput eksplozije koja kao da će rastrgati nebo i zemlju.

Sve se to događalo nevjerovatno brzo. Jim je povukao sedlo i vreću sa sijenom dublje u zaklon i htio je puškom zatvoriti vrata kolibe, ali vjetar ih je zahvatio, lupio njima nekoliko put o zid, podigao ih i odnio kao da su komad papira.

U tren oka ništa se više nije vidjelo. Klancem su se valjali oblaci snijega i činilo se da će ga zasuti. Bučalo je kao da se probudio vulkan. Odmah zatim odjednom je zahladilo.

Dviju stvari kauboiji se boje jače negoli gnijezda čegrtuša: pješčane oluje i mećave.

U nekoliko minuta temperatura je pala za više od trideset stupnjeva. Na takvoj hladnoći ljudima se brzo smrznu nezaštićeni dijelovi tijela.

U kolibu je navirao snijeg. Vihor ga je nosio čak u pećinu iza nje. Za nekoliko sekundi ispred kolibe nastao je golemi snježni zid a na krovu neprestano se povećavao, tako da se činilo kako će to zdanje jednostavno oderati sa stijene. Sljeme koje je Mikey izradio zaista čvrsto stenjalo je i škripalo. Povezna greda uskoro se

rascijepila. Kao odgurnut divovskom nogom, krov je otrpnuo nizbrdo.

Začas je snijeg prekrio Mikeyjev jednostavan stol i od stabala odrezane komade koji su služili kao stolci. Mikey je htio izvući sedlo, no i on je odmah nestao pod snijegom.

Dok se drvosječa s mukom izvlačio, Jim je pokušavao sedla odvući u pećinu. Konji bijahu uzbuđeni. Prijetila je opasnost da se otkinu s veza.

Bura je trgala čitave dijelove zidova kolibe. Balvani od kojih je Mikey sagradio letjeli su naokolo kao šibice. Jednom načeta, koliba je rastrgana za manje od pet minuta. Ispod snijega ostali su samo temelji.

Svom snagom bura je tad navrla u pećinu. Konji su počeli divljati od straha. Bilo je tamno kao u rogu. Snijeg se brzo gomilao.

Jim nije vidio gdje je Mikey. Vukući sedlo lijevom rukom dočepao se nekako konjskoga vrata. Zatim je pokušao osedlati uznemirenu životinju.

Blizina čovjeka malo je umirila konja. Sedlanje je uspjelo. Ali samo remenom privezana kobila počela je divlje plesati.

Jim učvrsti sedlo, gurne pušku u sedleni držač i počeo zvati Mikeyja. No bura bijaše glasnija. Jimova se vika gubila u njoj.

Odjednom potapša netko Jima po leđima. Uz samo uho grmio je dubok glas:

– Momče, čim popusti, moramo bježati!

Od radosti što je Mikey živ, Jim se htjede nasmijati. No smijeh mu se smrznuo u doslovnom smislu te riječi.

Jim omota šalom uži i donji dio lica. Čitavo je vrijeme cupkao u mjestu, da se ne ukoči. No hladnoća je prodirala kroz tijelo kao da ga probadaju kopljima.

Poslije beskonačnoga sata mećava je donekle popustila, iako je još bila žešća od bilo koje zapamćene. Ali Jim više nije htio čekati. Preostao je još samo bijeg prema jugu.

Mikey je pronašao drugo sedlo i osedlao kobilu. Prišao je Jimu i vikao mu u uho:

– Sad ili nikad, Jim! Ovo može trajati tjednima!

Izveli su konje iz pećine, uzjahali i krenuli. Bolje bi zapravo bilo reći da su poneseni vjetrom. Konji su samo zabacivali noge i klizili u dolini. Kao da ih gone vrazi, jahači su bježali sve dalje, nošeni ledenim vihorom kao i snijeg koji je zasipavao čitav kraj.

Bilo je tamno. Negdje će morati prijeći rijeku. No to nisu ni opazili ni osjetili. U to malo vremena rijeka se zaledila a snijeg ju je zasuo.

Prošli su tik do Hopeholea, ali to nisu znali. Oko njih zviždali su kovitlaci. Vjetar je upirao leđa kao u jedra. Pokraj njih bježali su losovi, srne i goveda ne obazirući se ni na što.

Bio je dan, ali sve je ovijao sumračan plašt. Nipošto da se stvori vidjelica. Nipošto da popusti mećava.

Jim i Mikey vezali su konje jednoga za drugoga, da se ne izgube. Sad kad je bilo svjetlije mogli su vidjeti pustošenja. Prolazili su pokraj ranča što nije imao krova. Vidjeli su jahače koji su pratili raštrkana goveda, tumarajući kao i oni prema jugu. Čitava krda srna bježala su zajedno s ljudima. Oko podneva opazili su bizone koji su se isto tako spašavali.

Mikey i Jim još su vjerovali da se nalaze u mećavi što je zahvatila samo ograničen dio zemlje. Ali ono što su vidjeli moglo se događati jednako u Wyomingu, Iowi ili Koloradu. Tisuće, stotine tisuća goveda srljalo je prema jugu. U strašnom valu bilo je nebrojeno mnogo životinja. Divlji konji, sjeverni jeleni, srne, čak i vukovi, sve je bježalo, sve je stremito prema jugu. Zbivala se dotad nepoznata seoba. Jim Sumner bio je svjedok toga događaja koji je obilježio 1885. godinu.

U zavjetrinama klanca Jim i Mikey davali su konjima sijeno iz svojih vreća. Čim bi opazili da prolaze kuhinjska kola nekih kauboja, prilazili su bliže. Svatko je pomagao svakome. Nitko nije nikoga pitao kamo i kuda, tko si i što si. Kuhari su činili što su mogli. Kuhali su za sasvim nepoznate

ljude, previjali premrzle obraze i ruke. Jim i Mikey pomagali su prikupljati tko zna čiju stoku. Katkad su jahali iza Cutteringovih stada. Zatim bi se opet našli iza goveda koja su dolazila iz sjeverne Dakote.

Četvrtoga dana toga uzmicanja sve se pomiješalo. Gotovo svako govedo imalo je drukčiji žig. Kuhinjska kola puzala su iza tuda stada, zajedno s kaubojima koji više nisu mogli ništa urediti. Kuhari su kuhali dotle dok su imali što. Ljudi su si međusobno pomagali dotle dok nisu padali sa sedla.

Jim je vidio kako jedan kauboj klizi s konja. Kad je prišao da mu pomogne, momak već bijaše mrtav.

Oko kuhinjskih kola gomilali su se jahači s teškim ozeblinama. Nekima su sasvim pocrnjele noge. Tim ljudima nije mogao pomoći nijedan liječnik, nijedna bolnica. Iako su još živjeli, bili su već mrtvaci. Umiranje je moglo trajati još dani, ili biti okončano za nekoliko sati. Dok ga je bilo, davali su im laudanum. Ali onda više nije bilo ni toga.

Jim je jahao na Cutteringovu crnom ždrijepcu. Nitko se nije obazirao na to. Konj je od gladi i hladnoće postao kuštrav poput mazge. Od staroga sjaja nije ostao ni trag. Samo je sedlo još podsjećalo na vlasnika, njegovim inicijalima cizeliranima u zlatu. Ništa drugo.

Jim i Mikey jahali su zajedno i na jednomu su mjestu naišli na tri krepana konja i na njihove mrtve jahače. I ljudi i životinje bili su se smrznili.

Bila je to prilika da Jim i Mikey zamijene sedla, da se oslobode Cutteringovih oznaka. Jim je dobio staro vojničko sedlo, poznato pod nazivom »mcclellan«, koje je potjecalo još iz konfederacijske vojske. Ali i to je bilo bolje od sedla s Cutteringovim inicijalima.

Snježna vijavica još je zavijala naokolo. Temperatura se i nadalje spuštala. Čitav zapad i srednji zapad doživljavao je najgori hladni val od vremena naseljavanja. Što se ovdje događalo, Jim i Mikey nisu mogli ni slutiti. Vidjeli su samo ono što se zbivalo oko njih, ali i to im bijaše dovoljno. Neprestano su nailazili na mrtvace i na pokrepanu stoku. Snijegom prekrivena trupla goveda obrubljivala su put kojim se bježalo prema jugu.

Rančerska zdanja bila su razrušena burom ili su ih satrli bizoni. I na tim mjestima posvuda su ležala sledena trupla.

U početku su Jim i Mikey katkad međusobno porazgovarali. No dani, već nitko nikome nije rekao riječ. Nova 1886. godina morala je poodavno proći, ali mećava je mela i dalje.

Mikey i Jim negdje su morali prijeći kolosijek Union Pacifica, no nitko to nije zapazio. Posvuda se zgomilavao snijeg, svagdje je stolovala bijela smrt.

Poput svih ljudi na tome patničkom putu prema jugu, Jim i Mikey bili su zaokupljeni jednom jedinom mislju: preživjeti.

Morali su tražiti hranu za konje. Što su dalje išli prema jugu, taj je problem bio lakši. Posvuda su ležale hrpice sijena istrnutog iz plastova i u beskonačnom kotrljanju smotanoga u čvrste lopte. Vjetar je to gonio sve dalje, hraneći tako poneko napola izgladnjelo govedo ili konja.

Na razorenim rančevima Jim i Mikey nalazili su kukuruza, zobi i krmiva, što još bura nije odnijela. Nailazili su također na ljudsku hranu. Ali ljudima bijaše gadno. Kuhinjska kola odavno nisu služila ničemu osim prijevozu. Odavno su bila opljačkana i skloništa na pašnjacima, ili je sve bilo zatrpano snijegom.

Od tih dana svatko je sebi bio najbliži i jedina briga. Svatko je svakome bio neprijatelj, ako je bila riječ o kakvu plijenu.

Jim i Mikey naišli su na mećavom opustošenu farmu, koja je jednom bila ograđena bodljikavom žicom. Kauboji su je bili presjekli i plegli da omoguće prolazak govedima.

Ruševine farmerskih zdanja obećavale su zaklon, no Jim se nadao da će se ovdje naći također štogod za jelo.

Bilo je dovoljno da se pogledaju, i Mikey i Jim su znali što bi trebalo da rade. I konji kao da su slutili kako će biti počinaka. Sami su ubrzali korak.

Jim je veoma omršavio. Jagodične kosti stršale su iz lica. Crvene, zakrvavljene oči povukle su se u duplje. Koža na licu bila je osuta ozeblinama, kvrgama i kao u čirevima. Lijevo uho morao je povezati jer se premrzlo. U svakom dijelcu tijela kao da se skupljao led.

Konji su u međuvremenu tako omršavjeli da su slabine ležale duboko pod kostima, na kojima kao da će se proderati koža. Ali unatoč umoru nisu smjeli dugo mirovati u mjestu. Kad bi konj duže stajao, smrznule bi mu se noge. Na mnogo mjesta u bijegu Jim je to vidio ne jednom. Zato je svoje iscrpljeno kljuse neprestano držao u kretanju.

Jim bijaše umoran, gotovo polumrtav. Mikeyju nije bilo ništa bolje.

Jahali su prema ruševinama ranča. Kad su se sasvim približili, ugledali su konje. Drugi su, dakle, stigli prije, da opljačkaju preostale zalihe.

Unatoč tome Jim i Mikey nisu promijenili smjer. Morali su nešto jesti. Makar jedan sat morali su imati zaštitu zidova, da predahnu i odlede se.

Jim pogleda Mikeya. Kretnja glave bio je dovoljan znak da ujašu u nekadašnje dvorište.

Na privezu su bila četiri konja i kod njih jedan čovjek. Kad je opazio Jima i Mikeya, povukao je revolver. Radio je to polako, jer je bio promrznut. Ali Jim i Mikey znali su da to ne čini zbog šale.

Krutim prstima posegne Jim za svojim oružjem. Mikey je izvukao pušku. I jedan i drugi radili su to jednako sporo kao i neznamac.

Čovjek koji je stajao kod konja pucao je prvi, ali nije pogodio. No pucanj je izmamio van trojicu. Dvojica su već držala u ruci oružje i pucnjava je počela odmah s vrata.

Jim je uzvratilo. Čovjek koji se našao ispred ulaza okrenuo se oko sebe i pao. Ostali su pucali. Mikey je opalio i jedan je zateturao natraške u kuću.

Toga trenutka preostala dvojica podigla su ruke. Bez izrečene zapovijedi ispustili su revolvere.

Čovjek koji je prvi pucao bio je ranjen. Drugi je također još živio.

Sa zapetim revolverom Jim pride bliže i reče hrapavim glasom:

— Hajde, pokupite ih i gubite se!

Dvojica neozlijeđenih, podižu ranjenike na konje, popnu se u sedla, i odmah krenu. Jim je opazio da njihovi konji imaju oznake koje nije poznavao.

Kad je četvorka bila dovoljno daleko, udoše Jim i Mikey u razrušenu kuću. Unutra su našli jedan leš. Čovjek se nije još sasvim ukočio. Ruke su bile tako tople da su isprva mislili kako još živi. Nije bio mlad. Imao je sjedine. Lice bijaše mršavo, unakaženo ozeblinama. Po odjeći sudeći, bio je kauboj. Ali nije se kod njega našlo ništa što bi govorilo o tome tko je i odakle je. Nije imao čak ni opasač s revolverom.

— Pljačka — reče Mikey.

Jim samo kimne. Zatim je počeo tragati za hranom. Najprije su našli sedlenu torbu, napunjenu kruhom koji se sledio. Vjerojatno su ga ostavila ona četvorica.

Poslije dužega traženja otkrili su Jim i Mikey vreću kukuruza. Iz nje je istrčao čitav čopor štakora. Zrnje bijaše nagrizeno.

Jim odvuče vreću konjima i da im jesti. U normalnim prilikama vonj po štakorima konje bi odbijao. Ali glad bijaše takva da se životinje na to nisu obazirale.

Jim je promatrao konje dok je Mikey u zaklonu kamenoga kućnoga zida ložio vatru kako bi odmrzli kruh. Kobila je imala upaljene nozdrve. Iz njih se cijedila gnojna sluz. Bilo je jasno kako se to dogodilo. Nigdje nije bilo vode i životinje su žed morale utaživati snijegom.

— Kobilica je prehladana — reče Jim Mikeyju. — Gnojna upala. Nećeš s njom stići daleko. Čuješ li kako hriplje?

— Pomoći će joj proljeće u Teksasu — mislio je Mikey.

Jim je znao da se Mikey ne razumije osobito dobro u konje, iako je bio dobar jahač.

— Mikey, na njoj nećeš stići do Teksasa. Moramo nekako naći za tebe novog konja.

V

Napokon je 21. siječnja 1886. snje žna bura popustila. No ostala je hladnoća. Zrak se razbi-
strio. Snijeg se slegao i skorio. Jim i Mikey bili su odavno u Kansasu. Jahali su širokim ravnica-
ma te zemlje. Posvuda oko njih bila su snježna uzvišenja, ispod kojih su ležala krepana goveda ili konji.

Na to je naišao Mikey. Opazio je sedlo s bisagama i počeo s njega odgrtati snijeg, nadajući se da bi mogao naći nešto za jelo. Pri tom se odjednom ukipio i prestrašeno pogledao Jima.

— Što je? — pitao je Jim.

Mikey je pokazivao prema konjskom trbuhu i zbunjeno mahao glavom.

Jim ga obide. Tad je i sâm ugledao jeziv prizor.

Konjski trbuh bijaše raspor-
en, iznutrica istrgnuta. U šup-
ljini bijaše zgrčen čovjek. Ko-
liko se po zakrvavljenoj odjeći
moglo zaključiti, bio je kauboj.
Možda jahač toga konja. Zaci-
jelo ga je snježna bura zatekla
u toj ravnici. Možda mu je klo-

nuo konj. Svakako, kauboj ga
je ustrijelio, što se vidjelo po
rupi na konjskoj glavi. Zatim
se htio na indijanski način za-
štititi u toplomu životinjskom
trbuhu. Možda je zaspao, i to
ga je stajalo života. I on i konj
bili su kao ledena kora. Jadna
životinja služila je jahaču kao
grob.

Potresen prizorom Jim se
zagledao u mlado i još sasvim
očuvano lice mrtvaca. Zatim se
uspravo i rekao promuklo:

— Mikey, na njegovu mjestu
mogao je biti jedan od nas. Ja-
šimo dalje prije negoli bane
proljeće.

Dan još nije bio pri kraju i
donio je Jimu još jedan doživ-
ljaj. Doživljaj koji je ostavio
posljedice.

Bilo je rano poslijepodne,
obliveno mliječnim svjetlom.
Na trenutak se čak vidjelo
sunce. No to je jedva ublaža-
valo hladnoću. Jim i Makey ja-
hali su na apatičnim konjima
prema naseljenome mjestu za
koje nisu znali niti kako se na-
ziva niti što se zbiva u njemu.
Ponajmanje su slutili što će
doživjeti u njemu.

* * *

Liberal u južnom Kansasu
nalikovao je na vojni logor.
Gradić koji je inače vidao je-
dino rančere i kauboje iz svoje
okolice bio je prepun ljudi sa
sjevera. Nije bilo kuće ili kak-
voga drugog zaštićenoga mje-
sta gdje nije bio zauzet svaki
četvorni metar. Na nekadaš-
njemu glavnom trgu i pred
crkvom koje su sagradili još
Meksikanci vojska je razapela
šatore. U jednome od njih ra-

dila su dva liječnika dan i noć. Amputirali su premrzle noge, previjali, premazivali i dijelili lijekove ljudima kojima su bili potrebni.

Dvadeset liječnika ne bi bilo dovoljno. Lijekova je bilo sve manje. No još je strašnija od te nestašice bila glad.

Govedine je doduše bilo dovoljno, ali nije bilo soli. Mnogi nisu podnosili neslanu i jednoličnu mesnu hranu. Povraćali su ili dobivali proljev. Za pola kilograma bijeloga brašna tražilo se deset dolara, ali i po toj se cijeni jedva moglo dobiti. Više ga gotovo nije bilo. Dva dana prije Komanči su napali vojni transport s grahom, kukuruzom i brašnom. Opljačkali su ga i zapalili kola. Od dvanaest pratilaca nijedan nije ostao u životu.

Pio se jedino otopljeni snijeg. U jednoj izoliranoj kući ležali su već prvi bolesnici od griže. Vojska je strogo čuvala to zdanje, no svakoga sata pojavljivale su se nova oboljenja. Ljudi su vjerovali da ih od srdobolje može očuvati alkohol, no više ga nije bilo ni kapi.

U taj grad ujahali su Jim Sumner i Mikey Doosley toga 21. siječnja 1886. Liberali u južnom Kansasu, neposredno uz granicu zemlje Normana sjevernoga Meksika.

Ispred gradića zgomilala se izglednjela stoka. Goveda su očajno tulila i bečala. Nosila su sve moguće žigove i nitko to nije sređivao.

Jednom je Jim vidio bika s Cutteringovom oznakom, zatim žig s velikog ranča Arrow u sjevernoj Dakoti. Mećava je

dognala ta goveda do meksičke granice, od njihovih pašnjaka više nego dvije tisuće kilometara. Tu veliku udaljenost stoka je prešla u trideset četiri dana. U normalnim uvjetima nijedan gonič ne bi mogao održati takvu brzinu. Svlađavajući više od četrdeset kilometara u danu, goveda su doprla duboko na jug. Sad su stajala ovdje mršava poput kostura, olinjala i preglednjela. A nitko se nije brinuo za njih, nitko im nije mogao pomoći. Svatko bijaše zauzet samim sobom. Samo sobom.

Posvuda naokolo gorjele su vatre. Jedina stvar koje je Liberal imao dovoljno bilo je drvo.

Jim pride najbližoj velikoj vatri, oko koje su stajali prozebli ljudi i gurali se konji bez jahača. Nitko se nije osvrtao ni na koga. Jadne spodobе stajale su ispruženih ruku pokraj plamena. Jim nije znao da ne izgleda ništa drukčije od tih prikaza, gladnih i još napola smrznutih.

Jedina je pažnja obraćana u Liberalu ženama i djeci. Njima su dana čvrsta zdanja i onoliko hrane koliko se moglo naći. Tako se daleko još nije došlo da se zanemare ti obziri, pogotovu što su žene pomagale ljudima s ozeblinama i bolesnima. Vojni liječnici nisu stizali na sve.

Jim pogleda Mikeyja koji je sjedio u sedlu kao duh. Kao na tajnu zapovijed obojica su spuznula s konja i ukrućena koraka počese se primicati bliže vatri. Ugurali su se u ljudski

obruč i ispružili ruke prema divnoj toplini krepkih plamenova.

Jim bijaše tako gladan da se jedva održavao u uspravnom stavu. Činilo mu se da će se presavinuti, da će spuznuti na koljena. Od umora je otupio, no nešto u njemu nije dopuštalo da se spusti na zamrznuto tlo. Ponekad se zanjihao, no opet se uspravljao.

Neki je čovjek odjednom pao. Bio je to visok, mršav neznanac. Srušio se kao podsjećeno drvo, šutke, blijed u licu, ili bolje rečeno bijel kao vapno.

Dva muškarca sagnula su se i privukla paloga bliže toplini. Poslije toga uspravili su se stajući kao da su nosili teške vreće uza strminu. Jim shvati kako su svi iscrpljeni, a njemu samome nije bilo nimalo bolje.

Zatim je pao drugi čovjek. I njemu nije pružena drukčija pomoć. Privučen je k vatri, i to bijaše sve. Ništa drugo nitko nije mogao učiniti.

Pogled na tu dvojicu nepomičnih jadnika, koji su ležali onesviješteni ili su možda bili mrtvi, jačao je Jimovu odlučnost da se ne preda. Sada ne! Sjesti na ledno tlo, ili čak zaspati na cičoj zimi, to bi bila smrt, sigurna i strašna smrt.

Nitko uz vatru nije ništa govorio. Drvo je pucketalo, iskre su sukljale prema nebu, jezici plamena živahno su siktali šireći valove dobroćiniteljske topline. Jim je raskopčao teški kaput da ga vatra brže i jače ugrije. No s toplinom povećavao se umor.

Mikey je promatrao Jima crvenim, upaljenim očima i kreštao:

— Dalje, Jim, dalje! —

Doteturali su do svojih konja, uhvatili uzde jasnih životinjskih kostura i povelili ih niz ulicu zametenu snijegom, na kojoj su posvuda gorjele vatre. Svugdje su se oko njih tiskali ljudi, da se makar malo ugriju. Mladići su sve se vukli ulicom poput staraca jer bili su pre-slabi za normalan hod, previše iscrpljeni. Bili su to ljudi koji su izdržali dug put od sjevera do Liberala, ljudi koji nisu znali za noćni počinak, koji često nisu smjeli ni pridrijemati. Da su na tom putu spavali, ne bi bili ovdje. Bio bi ih negdje prekrilo snijeg, i možda se ne bi razaznavao ni njihov humak.

U središtu grada Mikey se zaustavio, naslonio se na konja i uhvatio za jabuku na sedlu. Jim se okrenuo i vidio da divu klecaju koljena.

Brzo je okrenuo konja i požurio, koliko je mogao. No drvosječa se bio pribrao i počeo se smušeno ceriti. Bila je to grimasa kakva se može vidjeti na meksičkim figurama duhova.

— Ide li? — pitao je Jim.

I njegov je glas bio sličan kreštanju.

Mikey kimne i počeo teturati dalje.

Na trgu su bili vojnički šatori. I ovdje je zapaljena velika vatra, uz koju su u gustim grozdovima ljudi tražili toplinu. Vojnici su po kućama u kojima su ležali grizavci raznosili posude s neslanom mesnom juhom, ali bolesnici su to jelo podnosili još slabije negoli nesoljeno meso.

Ujutro je u grad stigao neki rančer s kukuruzom. Vojska je zaplijenila teret i dala ga kuharima da ispeku kruh. Začas se zbililo više stotina gladnih, i svi su čekali trenutak kad će se početi dijeliti kruh. Većinom su to bile žene. Neke od njih stiskale su uz tijelo malu djecu umotanu u pokrivače. Iako su bile iscrpljene, nisu popuštale, nisu se predavale.

Jim opazi mladu ženu upalih obraza, koja je također nosila zavezljaj. Od djeteta se nije vidjelo ništa. Žena bijaše plavokosa, imala je grubo ali unatoč tome lijepo lice. Činilo se kao da nešto šapće u svoj zamotuljak. Jim je vidio kako se pokreću njene usnice.

Ispred kuhinjskih kola bile su postavljene jake straže. Kola su stajala tik do nekadašnje meksičke crkve, toranj koje je upirao u mliječno nebo poput prsta što opominje.

Većina okupljenih ljudi zurila je ukočeno u kuhinju oko koje su radila tri vojna kuhara s nekad bijelim pregačama.

Jaka napetost i nemir podilazili su ljude na trgu. Jim je to osjetio odmah čim je zakoračio među njih. Nitko nije ništa govorio. Ipak je to bilo bure baruta.

Na trag je dolazilo sve više ljudi. Gomila pred vojnom stražom bijaše sve veća. Oficir, neki plavobradi poručnik, govorio je nešto vojnicima, što je Jim mogao samo vidjeti a ne i čuti. Tad su se vratili raznosači hrane. I oni su uzeli svoje puške i pojačali stražu ispred peći iz kojih se žario divan miris svježega kruha.

Miris bijaše takav da bi gladan čovjek od njega morao šenuti. Mnoštvu gladnih činilo se da pekari rade sporo. Kao da nitko nije mislio na to da se kruh mora peći toliko i toliko dugo, da se to vrijeme ne može skratiti.

Sve se to vidjelo u pogledima, ali ljudi su se još svladavali. No vojnici su očito osjećali da situacija postaje opasna.

Neka se starica onesvijestila. Malo poslije pala je djevojčica kojoj je moglo biti četrnaestak godina. Nikamo je nisu odnijeli. Možda to ona i nije htjela. Žene su se nakon nekog vremena pridigle i ostale čekati, šutke, napete kao i drugi u krugu što je bio sličan čoporu vukova koji njuše pečenje s logorske vatre.

U zamamnome mirisu Jim je nanjušio sol, čudeći se da je to moguće osjetiti. Nikad mu nije palo na um kako nos gladnoga čovjeka može biti osjetljiv. Nedostatak soli koji je trajao tjednima izoštrio je osjetila i kod Jima i kod drugih ljudi, koji su je zacijelo također otkrili nosnicama.

Pohlepa je u mnoštvu rasla i širila se. Neprestano su pristizali novi. Trg se punio i bilo je sve više onesviještenih. Jači od slabosti bio je samo očaj. Ali ljudi su stajali i čekali dok ih je gladne i iznemogle hladnoća štipala i probadala kao na paklenskome mučilištu.

Pekari su iz vojnih peći izvadili prve hljebove. Mnoštvo je počelo mrmljati. Bilo je ovdje gotovo sedam stotina glava. A pred njima nije bilo više od dvadeset tamnosmeđih, mirisnih kukuruznih hljebova. Dva-deset pred sedam stotina glad-nih.

Jim je gledao kako vojnici čvršće stežu puške. Neki su kradom ubacivali metak u ci-jev. Oficir je uzrujano proma-trao okupljene ljude i čupkao plavu bradu.

Jim je stajao zaglavljen po-kraj mlade žene s djetetom u naručju, koja vjerojatno uopće nije osjećala da je već nekoliko minuta sasvim naslonjena na njega. Jim je taj dodatni teret mirno podnosio. Ponekad bi vidio u pokrivaču dječje lišće s malim plavim očicama i tupa-stim nosićem.

Jim ništa nije znao o djeci i nije mogao pogoditi je li to još dojenče. No dok se ta žena na-slanjanjem branila od slabosti, u Jimu se probudio zaštitnik. Kad se žena jednom zanjihala, Jim je uhvati za ramena, na čemu mu je zahvalila tužnim osmijehom.

Jednom se Jim ogledao za Mikeyjem. Diva je otkrio koso iza sebe. Njegova medvjeda glava nadvisivala je sve ostale.

Kuhari su počeli sabljom re-zati vruće hljebove.

Nemir se u mnoštvu pove-ćao. Svakoga trenutka mogla je izbiti eksplozija.

Toga je trenutka Jim na dru-goj strani vatre oko koje su sta-jali ljudi ugledao lice što ga je prepoznao unatoč ozeblinskim kvrgama i omršavjelosti. Bio je to Len Borsody.

Predradnik i ubojica stajao je pokraj kauboja mršavoga kao vreteno, kojega Jim nije poznavao, i uz Jewyjeva šerifs-kog zamjenika Tennesseeja. Poluindijanca Tennesseeja jedva je mogao prepoznati. Ci-jela lijeva strana lica bila mu je premotana, čak i preko oka. Na desnoj su bile ozeblinae koje su je unakazile. I lijeva ruka bila je u zavoju.

Jim se i nehotice malo prig-nuo, no ni Tennessee ni Bor-sody nisu gledali prema njemu, nego su buljili u kuhinjska kola.

Tennessee nije imao šerifske zvijezde. Ili ju je možda pokri-vao debeo krzneni kaput.

Jim je tražio pogledom Je-wyja, no njega nigdje nije bilo. Manera, koji bi kao i Mikey morao stršati iznad ostalih, također nije otkrio.

U međuvremenu počeli su vojnici dijeliti kruh. Ispocetka je to išlo glatko. Po krišku naj-prije su dobile majke s djecom, one koje su stajale dovoljno blizu. No kad je oficir povikao da se primaknu one druge, nitko se nije htio maknuti da ih propusti. Svatko se bojao za svoje mjesto.

Jim osjeti kako se mlada žena ispred njega uspravljuje i

pokušava krenuti prema kolima, ali ljudi njemu zdesna stajali su kao urasli u zemlju. Još je gore bilo sa ženama koje nisu imale djece i morale su čekati. Ne obazirući se ni na što, počele su se gurati naprijed.

Jim uhvati mladu ženu, podigne je zajedno s djetetom, kao da je i sama djevojčica, odgurne čovjeka koji mu je smetao i počeo se probijati naprijed. Straga se pridružio Mikey, štiteći mu leđa. No sprijeđena se neki čovjek ustobočio tako da ga je Jim na kraju oborio jednim jedinim udarcem. Bio bi nastao lom da oficir upravo nije povikao:

– Ranjenici, naprijed!

Pri tom je pokazivao prema Tennesseeju, čiji je veliki bijeli zavoj bio nadaleko vidljiv.

No istoga su trenutka ostali počeli galamiti:

– Što traži ovdje Crvenokozac?

– Kopilad ne dobiva ništa!

Između ljudskih glava vidio je Jim kako pred Tennesseeja staje snažan čovjek koji kao da nije gladovao, no Jim se nije mogao ni htio miješati u to. Pažnja ljudi bila je skrenuta na tu stranu i Jim to iskoristi da se progura sa ženom do vojnika.

– Hvala, hvala! – uzdisala je mlada žena kad ju je spustio na tlo.

Vojnici su to mirno promatrali.

Žena se okrenula za Jimom i doviknula lomnim glasom:

– Hvala, nikad to neću zaboraviti!

Snažan vojnik uhvatio je ženu za ruku i priveo je stolu na kojemu su bile krušne kriške.

Jim začuje iza sebe životinjsko urlanje i okrene se. Vidio je kako se nekoliko ljudi baca na Tennesseeja. Jedan od njih pokušavao je upotrijebiti neku toljagu.

Poluindijanac se nije mogao braniti. Borsody je nestao. Izludeni ljudi bili su spremni da se iskale na njemu.

Šerifsku zvijezdu Tennessee je ipak imao, jer neka je žena počela vikati:

– On je šerif! Lopov! Hoće nam oteti kruh!

Sad je i zvijezda čuvara zakona donosila nevolje. Ljudi su našli žrtvu. Našli su odušak za nagomilani jad, za mržnje koje su se taložile desetljećima, za nezadovoljstva i nepravde što su ih stvarali pojedinci ili država.

Oficir je zapovijedio da se ispali salva iznad ljudskih glava. No bilo je to ono najgore što je mogao učiniti. Većina se sjetila svoga oružja.

Na svim stranama počeli su odjekivati pucnjevi. Jim odjednom ugleda sasvim blizu ispred sebe Borsodyja. Kauboj je izvukao revolver, no nije pucao naprijed, da si prokrči put, nego u Mikeyja, koji mu bijaše

okrenut leđima. U općoj gužvi Jim je to opazio sasvim slučajno.

Prekasno je Jim izvukao svoj revolver. Mikey se okrenuo. Bio je pogođen u glavu. Razrogačene oči ukočile su se i gorostas se spustio na tlo.

Borsody je tad otkrio Jima. Zaurlao je tako da je nadjačao galamu na trgu i podigao je revolver prema licu izobličenom od bijesa.

No taj put bio je Jim brži. Pucao je prvi i pogodio Borsodyja u čelo. Ljudi su se panično gurali prema vojnim kuhinjskim kolima i Borsody je nestao negdje pod njihovim nogama.

Zapucalo se ponovo i nastala je nezamisliva gužva. Žene su zapomagale, djeca plakala, ljudi su urlali kao mahniti. Sve je to pratila pucnjava. Poput nezadrživoga vala gomila se približavala vojnicima. Žene su padale. Iznemogli starci bivali su zgaženi kao u stampedu.

Vojnici su sad pucali u ljude, no pogadali su nedužne, koji su sprijeda uzalud pokušavali zadržati ljudsku bujicu. Na kraju je i oficir uvidio kako je opiranje besmisleno i povukao je vojnike.

Gomila se ludački sručila na kuhinjska kola.

Neki su se na pećima opekli. Drugi su postrijeljani kad su gurali hljebove pod kapute. Jedna je žena zapomagala, tražeći svoje dijete. Ali novi su valovi nadirali. Sve što se moglo

micati guralo se prema komori. Više od tisuću ljudi upinjalo se da dođe do kruha. Od dvadeset hljebova nešto je bilo podijeljeno. Na sve ostalo sručila se rulja svom silinom. Poneki hljeb bijaše zgažen. Drugi su rastrgani u komadiće.

Jim se ogleda za mladom ženom. Ugledao ju je poviše pred crkvom, kamo se sklonila. Popela se na zidni istak, stišući u prozobloj plavoj ruci dobiven komad kruha.

Žena je stajala tako nekoliko metara iznad ljudi, ne znajući kako će i kad sići. Nedaleko od nje dva su momčića također čekala da se stiša panika i prestane divljanje.

Vojnici su se okupili podalje od kuhinje, ispred trgovine, zauzevši takav položaj da se mogu braniti sa svih strana. Ali nitko ih nije napadao jer ništa više nisu imali.

Gomila je opljačkala kuhinjska kola. Oficir se nije usudio sprečavati to, bojeći se krvoprolia.

Jim nije odustajao od toga da se probije do Mikeyja. Uporno i katkad bezobzirno probijao se natrag, dokle god nije našao Mikeyja. Mikey je ležao pod ljudskim nogama i nitko se nije osvrtao na njega. Pokraj njega čučalo je dijete i plakalo.

Jim odgurne ljude u stranu i podigne dijete. Bio je to mršav, napola promrznut dječčić, kojemu je moglo biti oko osam godina.

Luda gužva napokon se počela smirivati tako da je Jim mogao izvući iz gužve dječaka i Mikeyja. Kad je stigao do vatre kod koje su najprije stajali, počeo je pregledati Mikeyja. No u gorostasu više nije bilo života. Borsodyjev metak zabio mu se u mozak.

Jim bijaše potresen i zamalo je zaboravio na dječaka. Okrenuvši se prema njemu, pitao ga je:

- Gdje su tvoji roditelji?
- Mrtvi su – odgovori mališan.
- Nemaš nikoga? – zanimao se Jim.

Dječak pokaže prema starcu koji je, oronuo i iscrpljen, stajao naslonjen na zid neke kuće.

– Ondje je moj djed. Dva dana nismo ništa jeli.

Jim također nije imao ničega. Bijesno je promatrao ljude koji su se mlatili oko kuhinjskih kola, gurali se, penjali se na njih i grabili, uništavajući pri tom najmanje polovicu dragocjene hrane.

Po strani su stajali konji pognutih glava, predavši se mirno nevoljnoj sudbini.

I Jimov ždrijebac, koji je jednom pripadao Cutteringu a sad je nosio vojničko sedlo, mcllellan sa širokim kožnatim bisagama, stajao je među drugima životinjama. Mikeyjeva kobila dahtala je upaljenih nozdrva. Oči su joj se izbočile kao da će ispasti iz duplja. Disala je tako teško da se činilo da će pasti.

Jim ponovo pogleda prema mjestu gdje se prije pucalo. Kako se svjetina pomakla prema crkvi, vidio je Borsodyja. Čovjek koji je ubio svoga gazdu i sad također Mikeyja Dooleyja, ležao je zgažen bezbrojnim nogama. Lice se još jedva moglo raspoznati.

Jim je ugledao još jednoga čovjeka kojega je bio izgubio iz vida. Očito teško ranjeni Tennessee vukao se na rukama i nogama prema najbližoj kući. Nitko mu nije pomagao, nitko se nije obazirao na njega.

Jim pogleda prema bolničkom šatoru. No ispred njega je upravo stajao oficir i izdavao vojnicima zapovijed. Nekoliko njih počelo je rušiti šator. Bolničari su prenosili ranjenike i bolesnike u kuće.

Dok je rulja pljačkala vojnička opskrbna kola, konjički se vod spremao za odlazak. Bio je to odgovor na ponašanje civila. Poručnik je pustio da se pljačka komora i više nije naređivao pucati u mnoštvo, ali odlučio je da se povuče, čime je prekidao pružanje pomoći onima kojima je bila prijeko potrebna.

– Dodi sa mnom! – reče Jim dječaku i pođe prema Tennesseeju.

Poluindijanac je prestao puzati čim je Jim stao pokraj njega. Najprije se zagledao u njegove čizme, zatim je s mukom podigao okrvavljenu glavu. Zavoj bijaše strgnut. Vid-

jela se gola, zagnojena rana na lijevoj sljepoočici.

— Šerife — reče Jim zagledavši se u podbuhle Tennesseeve oči — hoćeš li moći hodati ako ti pomognem?

Jim ispruži ruke prema Tennesseeju i on se uhvati za njih. Jim ga povuče na noge i podupre ga.

— Sumner izusti Tennessee odvrnjenim jezikom.

— Dodi, idemo k sanitetlijama. Osloni se na mene. Ondje su i liječnici. Oni će ti pomoći. Imaš li rana od metaka?

— Ne, nemam. Samo glava. S glavom je ponovo vrlo loše. Prije dva dana, ne, prije tri, pao sam s konja. Vukao me za sobom. U mećavi...

Tennessee je klonuo i Jim prebaci njegovu ruku preko svojih ramena, poduhvati ga i poče ga vući naprijed. Dječaku je viknuo da ga prati.

I sâm Jim bio je slab. To je sad osjećao jače negoli inače. Ali stisnuo je zube i vukao je napola onesviještenoga Tennesseeja prema bolničkom šatoru.

Tako se odjednom našao, svjesno ili slučajno, pred oficirrom koji je zapovijedao odredom.

Prije negoli je Jim išta rekao, poručnik je viknuo:

— Natrag, čovče! Povlačimo se. Ne primamo više nikoga.

Jim je stajao i promatrao bradatoga oficira, zatim je po-

gledao Tennesseeja, koji je o njemu visio kao vreća, i rekao polako:

— Ovaj čovjek ovdje je šerif. Savezni šerif.

— To me ne zanima. Trebalo je da se brine za red i mir. Gdje je bio kad je počeo lom? Mićite ga odavde. Rušimo šator i smetate nam.

— Potrebna mu je pomoć — reče Jim odrješito ali mirno.

— Neka mu pomognu oni ondje koji pljačkaju naša kola — reče oficir i korakne prema Jimu.

Jim je vidio kako je taj čvjek razdražen, no nije se pomaknuo.

— Gubite se napokon odavde! — rekao je oficir.

Tad Jim pusti Tennesseeja tako da je meko spuznuo u snijeg.

Poručnik je to krivo prosudilo.

— Nosite ga odavde! — viknuo je i gurnuo Tennesseeja vrhom sablje.

Do toga trenutka Jim se uspijevao svladati, no sad mu je prekipjelo.

— Ranjenika ćete gurati sabljom? — zarežao je i udario.

Bio je umoran, klonuo i gladan, no udarac bijaše snažan. U njemu se skupio sav bijes, žalost za Mikeyjem, očaj nad besmislom svega što je tu doživio. Bio je to udarac koji je oficira odbacio gotovo pet metara prema šatoru.

Vojnici su stali kao ukopani. No tad neki bradati narednik izvuče revolver i vikne:

– Uhapsite to kopile! Vežite ga!

* * *

Toga trenutka poviče krepak muški glas iz skupine koja je stajala pred kućom:

– Hej, momak je od naših! Ima sedlo mcellean. Vidio sam ga kad je došao. Kauboj, jesi li Teksašanin?

Jim se nije okretao, ali je odgovorio:

– Presidio County, jugozapadni Teksas.

– Jiiipiii! – kliknuo je čovjek kojega Jim nije mogao vidjeti jer nije smio ispustiti iz vida narednika.

Poručnik se također pribrao i ustobočio na nogama.

– Halo, plavonje, mi ovdje imamo finoga olova u cijevima. Mi smo Tekšašani, jasno? Izvući ćete kraći kraj. Nitko neće pred nama hapsiti momka iz Teksasa.

Poručnik je pogledao prema kući od koje je doprla prijetnja, pa je i Jim riskirao da zurkne tko je ondje. Vidio je trojicu kauboja u kožnatim kaputima, s parkericama uprtima prema vojnicima. Svakomu je odmah moglo biti jasno da bi njihova salva djelovala strašno.

Galama je privukla obojicu liječnika. Preko okrvavljenih pregača imali su krznene prsluke. Brzo su procijenili situaciju i izašli na prostor između suprotstavljenih skupina. Jedan se od njih obratio poručniku:

– Čemu služi taj nesmisao? Zašto rušite šatore? Prije bi ih valjalo podizati. Mi moramo...

– Doktore, ovoj jedinici zapovijedam ja, a ne vi! – obrecnuo se poručnik.

Poslije tih riječi koraknuo je prema Jimu. No drugi liječnik, mlađi čovjek, stao mu je na put.

– Poručniče – rekao je – ne možete narediti povlačenje. To je protivno vašoj zadaći. Poručniče Madsen, morate pomagati, a ne goniti ljude od pomoći.

Liječnik se zatim okrenuo i pošao prema Tennesseeju, koji je čučao na podu.

– Što je s ovim čovjekom? – pitao je Jima.

– Htio sam ga dovesti k vama, ali poručnik se usprotivio. Ozlijeđen je.

Liječnik se ljutito obratio poručniku:

– Poručniče Madsen, ovo je šerif. Vaš postupak mogao bi vas stajati čina.

Mnoštvo se raštrkalo. Komora bijaše potpuno opljačkana i ničega više nije bilo što bi ikomu pomoglo ili koristilo. No većinu nije ništa dopalo. Ti su se ljudi počeli ponovo okupljati i rogoboriti protiv vojske, u kojoj su vidjeli krivca za sve zlo. Vojska nije mogla pružiti ništa, ali bijes se sručio na nju kao prije na Tennesseeja.

Poručnik Madsen bijaše dovoljno mudar da uvidi što se kuha ovdje.

Bez oklijevanja i objašnjavanja viknuo je:

— Naredniče Home, prekinuti rušenje bolničkog šatora! Oba liječnika neka rade s bolničarima na svoju odgovornost. Ostatak jedinice neka se spremi za pokret. Zaprege na svoja mjesta. Sedlajte konje!

Poručnik se okrenuo i prošao pokraj šatora obazirući se na liječnike i okupljene ljude, kao da se njega svi oni ne tiču.

Jim i mladi liječnik podigoše ozlijeđenoga Tennesseeja.

Teksaški kauboji počeli su dovikivati:

— Svi vojnici na vješala! Svi na vješala!

I drugi su svašta dovikivali poručniku. Da je pasje kopile, to se ubrajalo među blaže riječi.

VI

Kao i svi mrtvaci, i Mikey Dooley iznesen je iz grada i zatrpan komadima leda, kako bi leš bio zaštićen od vukova i kojota. U proljeće, kad se zemlja odmrzne, kopat će se grobovi. Onomu za koga se znalo tko je i odakle je, pričvrstili su cedulju oko vrata. Ništa se više nije moglo učiniti ni za koga.

Jim se s bolom oprostio od čovjeka koji mu je u strašnim danima postao prijatelj i drug. S malim dječakom bez roditelja i njegovim iznemoglim djelom stajao je pred snježnim grobom i tugovao. Tad ga od jednom netko potegne za rukav.

Zadubljen u žalosne misli, Jim se trgnuo. Pokraj njega bila je mlada žena čije je lice odmah prepoznao.

Taj put nije nosila malo dijete. Oči su joj oživjele.

— Imamo kruha — rekla je potihlo. — Dovoljno za sebe i za vas. Dodite! Ljudi iz udruženja rančera dopremili su na saonicama žita i kruha. S njima su i rodaci moga muža. Dali su mi mnogo kruha. Mnogo, mister...

— Sumner, Jim Sumner, tako mi je ime — reče Jim prebijenim glasom.

Spomenula je rodake svoga muža. Znači, bila je udana. Dakako, pomisli Jim, imali su dijete. Kakve se to gluposti motaju po mojoj glavi?

Žena se smješkala — Zovem se Hennie McLaughlin — rekla je i pognula glavu. — Moj je muž poginuo prije godinu i pol dana, kad je sedlao pastuha. Poslije njegove smrti živjeli smo u gradu. Mome svekru, doduše, to nije po volji jer mu pripada ranč Badland, ali on ima još jednoga starijega sina. Mome mužu ranč ionako ne bi pripao. Ovdje je i druga unučad. Zato smo Tommy i ja otišli. Ah — nastavi žena — govorim koještarije. Dodite, mister Sumner, dodite odmah. Svekru sam pričala što ste učinili za Tommyja i mene i rado bi razgovarao s vama. Čeka vas u mojoj kući. Idemo!

Jim je oklijevao. Pogledao je dječaka, staroga djeda i onda je rekao.

— Ovo je Jimm, moj imenjak. Ovo je njegov djed. Njihovi su želuci jednako prazni kao i moji i...

Hennie McLaughlin vedro se osmjehne:

— Dodite svi! Za sve će biti kruha. Idemo!

Bio je kraj siječnja ali Jim se osjećao kao da je dan kad se djeci dijele darovi. Pošao je za mladom ženom i bio bi je najradije ponio na rukama.

U grad se vratilo nešto od mira i reda. Sat prije stigla je vojna kolona sa živežnim namirnicama. Odlučan oficir sa svojim je vojnicima osigurao urednu podjelu kruha i soli.

Vrijeme se smirilo i gotovo svakoga sata stizale su u grad saonice s najpotrebnijim stvarima. Jim i njegova dva nova prijatelja dobili su po krišku kruha, upravo prije Mikeyjeva pokapanja u privremeni grob. Jim je uspio pribaviti zalogaj i za Tennesseeja, koji je ležao u bolničkom šatoru. Unatoč tome što su unutra gorjele limene peći tako da su poskakivale, bolesnici su strašno zebli. Zato je Jim odlučio da Tennesseeja nekako smjesti u zagrijanu kuću. Mnogo nade da će uspjeti donijela mu je sad Hennie.

Jim je htio saznati što je s Jewyjem i Manerom, no Tennesseeja je govor tako umarao da je to ostavio za poslije.

Kuća Hennie McLaughlin bijaše mala. Nalazila se odmah pokraj zgrade rančerskoga saveza. Građena čvrsto, bila je zato sad jedna od malo onih koje nisu izgubile krov.

Oko peći u maloj prostoriji sjedilo je i stajalo najmanje deset ljudi. Peć je bila postavljena u sredini sobe i ljudi su se natisnuli oko nje kao grozd.

Hennie se gurala između ljudi i govorila:

— Evo, predstavljam vam Jima Sumnera, koji je Tommyja i mene doveo do vojne kuhinje, do kruha. Nije li sjajan momak?

Žena je gledala u Jima i ozarila se od sreće. Jima je iznenadio njezin temperament. Prijateljski ton njezinih riječi godio mu je, ali osjećao se kao da je u neprilici. Zato je podigao ruke kao da se brani.

Hennie ga je uhvatila za rukav i privukla k bradatom čovjeku čiji su bijeli zalisci bili u čudnoj protivnosti s crnom kosom.

— Mister Sumner, ovo je moj svekar, mister McLaughlin.

Gojazan i snažan rančer ustane, osmjehne se i stisne Jimu ruku.

— Dobro došli, kauboju! — rekao je.

Ljudi oko njega potvrdili su to mrmorenjem.

Hennie je predstavila djeda s unučetom i zamolila goste da se smjeste. Jima je posjela pokraj McLaughlina.

Postarija žena i sedamnaestogodišnji konjušar nudili su vrući čaj. Uz pljesak prisutnih Hennie je donijela kruh i slaninu. Slanina bijaše pečena i njezin je mirs Jimu bio tako zamaman da je neprestano morao gutati slinu. Prisiljavao se da ne gleda halapljivo u jelo, no kad je jednom pogledao maloga Jimmyja, kako uživa očima, zamalo se počeo smijati.

Kauboju su jeli malo, možda zato da ostane u kući što više od onoga što su donijeli. Hen-

nie je neprestano nudila Jima, starca i dječaka, i oni su se svojski dali na posao.

Starac je odjednom prestao jesti. Pobljedio je, ustao i počeo teturati prema vratima. Hennie je brzo priskočila da ga pridrži. Dječak se prestrašeno ogledao oko sebe. McLaughlin se smijao i govorio:

– Ništa, ništa! Bit će više mjesta u želucu!

Starac je povratio i poslije uistinu dobro jeo.

Vruć čaj, toplina, loš zrak, zamor, ispremiješani dojmovi, a prije svega pun želudac, sve je to Jima odjednom svladalo i zadrijemao je.

* * *

Kad se probudio, Jim je mislio da sanja. Ali tad se počeo prisjećati. Još je sjedio na stolcu, no na stolu je gorjela petrolejka. Za drugim krajem stola sjedio je McLaguhlin i slagao pasijans. Osim njega nikoga nije bilo u sobi.

U peći je pucketala vatra. Pospanim pogledom zagledao se Jim u rančera, koji je upravo opazio da se probudio.

– Onda, naspavali ste se? – upita McLaughlin vedro. – Sad ćete se osjećati bolje, je li?

Jim kimne.

– I te kako. Koliko je sati?

– Uskoro će ponoć. Spavali ste od četiri poslije podne. To je razumljivo, Sumner ili da vas zovem Jim? Ako smijem.

Iz McLaughlina je zračila ljudska toplina i dobrotu, što je Jim malo kad vidio u svome surovom životu. No ipak je još bio nepovjerljiv. Bila je to nesv-

jesna reakcija, posljedica mnogih razočaranja što ih je doživio.

– Hvala – rekao je rančeru – zovite me Jim.

– Tad sam ja za vas Bob – reče McLaughlin, dohvati s klupe u kutu bocu i dvije čašice s prozora. Kad je natiočio, gurne jednu prema Jimu i reče:

– Cheerio, Jim!

Jim uzvрати i popije naiskap. Viski mu je godio.

McLaughlin izvadi iz džepa duvankesu i dobaci je Jimu.

– Evo, Jim, zacijelo dugo niste smotali cigaretu.

Kad je otpuhnno prema stropu nekoliko plavih dimova, Jim je vjerovao da su mu se ispunile sve životne želje.

McLaughlin se nagne preko stola, pogleda Jima ozbiljno i reče:

– Večeras ste imali mnogo sreće, znate li to?

– Spavao sam. Kakva je to sreća bila? upita Jim začuđeno.

– U gradu je bio šerif Jewy. On i još jedan prilično visok momak. Tražili su vas. Netko im je pričao da ste jučer imali neprilika s oficijom. Poslije toga taj je Jewy otišao u bolnički šator posjetiti nekoga svoga čovjeka. Bio sam slučajno ondje. Htio sam nabaviti nešto za starca koji je došao s vama, da mu se ublaže ozeblina. Znaite, bio sam siguran da ću to dobiti prije sâm, negoli da pošaljem nekoga od svojih momaka. No, sve u svemu, čuo sam da vas traži Jewy. Razgovarao je o tome i s jednim liječnikom. Zatim s tim

svojim čovjekom, Poluindijancem. Prišao sam bliže i čuo što je rekao Jewyju. Šerif se zanimao kako je taj, aha, taj Tennessee, ozlijeđen i sve oko toga. Nešto je već valjda čuo od liječnika. Tennessee je pričao kako ga je gomila zamalo zgazila i kako ste ga vi, unatoč protivljenju oficira, doveli do sanitetlija. Jewy je to saslušao i onda je htio znati gdje ste. Tennessee je rekao kako mu se čini da ste se pridružili skupini stranih kaubojia i otišli dalje prema jugu.

– To je rekao Tennessee? A htio sam zamoliti vašu snahu da ga primi ovamo, u toplu kuću.

– Ako joj to kažete, ona će to zacijelo učiniti – reče McLaughlin sa smiješkom. – Sjajna žena. – Odjednom se rančer uzobiljio. – Šteta je što je njezin muž mrtav. Dobro su se razumijevali i slagali. Ali sad ona istieruje svoju volju. Živi u gradu, a ja bih rado da je kod nas, na ranču. Moja je žena također ne razumije. Ali, puštimo to! Ukratko, taj Jewy odjahao je dalje. Visoki zamjenik također.

– Što će biti s Tennesseejem?

– Čuo sam kako mu je Jewy rekao: »Dakle, Ten, kad budeš mogao, doći ćeš u Dudleyville. Moram najprije naći Sumnera. Sad ne može izbjeći Yumu. Priлично sam siguran da je ubio Cutteringa i starog lovca.« Tennessee je rekao da ne može vjerovati u to. No čini mi se da je Jewy tvrdoglavac. Uporno je ponavljao da po njegovu sudu Sumner mora završiti u Yumi.

– Ah, tvrdoglav je kao bizon a uporan kao tragački pas. Ništa od toga u što on vjeruje nije istina – reče Jim trpkim glasom. – Goni me mjesecima.

Jim je ispričao McLaughlinu svoju životnu priču. Govorio je o sumnjičenju da je napao poštansku kočiju, o trojici svjedoka koji su pred sudom pod zakletvom govorili neistinu, o nepravdnoj presudi, o bijegu iz transporta za Yumu, o zlopačenju u pustinji, o tome kako je s tim Jewyjem zajedno spašavao glavu za jednoga proloma obloka, o doživljajima u Nebraska, a onda o Borsodyjevu ubojstvu Cutteringa i lovca Tobyja, i na kraju o Borsodyjevoj smrti u preključerašnjoj panici.

McLaughlin je slušao šutke.

Jim je tu šutnju protumačio kao nevjericu i rekao razdraženo:

– Sumnjate u istinitost mojih riječi, Bob?

McLaughlin se smješkao.

– Ne, ni najmanje. Moj prijatelju, razmišljam o tome kako da vas izvučemo iz toga vražjega kruga. Rančer počeo govoriti ozbiljna lica: – Vidite, Jim, ova je zemlja doživjela katastrofu. Izgubili smo možda više od pola stada. Stoka se rastrkala i sad se svi rančeri trude da je ponovo prikupe. Ima stada koja su duboko u Teksasu. Ali gore je s leševima. Samo na putu od moga ranča do grada vidjeli smo ih do tisuću. Udaljenost iznosi više od sto kilometara, ali da je svladamo bio nam je potreban čitav tjedan. Jedva koji dan manje. Kako to vani izgleda znate

i sami. Ništa nije ostalo na svome mjestu. Moja je kuća srećom masivna i izdržala je. Ali sjénici, koralí, sve to leži negdje u snijegu. Za goveda nemam ni trunke hrane. Ono malo što je preostalo na ranču moramo' dati konjima. I još smo imali nevjerojatnu sreću što nam nije poginuo nijedan čovjek. Nismo također izgubili nijednoga konja. Nismo znali kakvo se zlo događa ovdje u Liberalu i priskočili smo u pomoć susjedu. On je izgubio sve. Kuću, konje, stoku koja je bila u staji i većinu od stada vani. Dvojica njegovih ljudi smršla su se. Žena mu je upravo rađala. Iskrvarila je. Dijete je umrlo. Užas! Čovjek jedva može zamisliti što se sve vani događalo. Kamo god dođeš, pred tobom su strahote. Narednik iz jedinice što je danas došla u grad pričao mi je da je tako čak i u Teksasu.

— Sve to ne rješava moj problem, Bob — reče Jim.

McLaughlin kimne.

— Dakako, vaš problem sve to ne rješava, Jim. Ali da porazgovaramo o svemu. Ispričali ste mi svoju priču i ja vjerujem u svaku vašu riječ. O vama mi je pričala Hennie a trojica teksaskih kaubojá opisala su mi slučaj s poručnikom koji nije dopuštao da u bolnički šator uvedete ranjenog šerifa. Jim, vi ste momak po mome ukusu. A razumijete se i u goveda, je li?

— Među njima sam odrastao.

— Slušajte, Jim! Ono što vam nudim nije uobičajeno, ali ja to ipak činim: dodite k meni na ranč, pogotovu ako prema Hen-

nie osjećate ono što ona osjeća prema vama. Možda, a ja bih to pozdravio, postanete par...

Jim podigne ruku kao da se brani.

— Bob, to je ludo! Hennie me jedva pozna. Ona je samo zbog zahvalnosti...

— Hajde, hajde, polako, Jim!

— prekine ga McLaughlin. —

U ovom sam kraju prilično utjecajan čovjek. To nije proizašlo iz toga što bih bio marljiviji i vrsniji od drugih, nego jednostavno bolje procjenjujem ljude i bolje ih razumijem. U tome sam dosad uvijek bio sretne ruke. Moj predradnik, onaj dugonja što ste ga vidjeli, bio je skitnica. Ipak sam ga uzeo. Sad je svima jasno da boljšega radnika jednostavno nema. I nude mu koješta samo da ga dobiju. Ali on ostaje kod mene. Jer onda kad sam mu ja dao posao, nitko mu nije pružao ništa. Susjedi su me opominjali da ne primam takvu ptičicu. Oni su to zaboravili, ali Ted nije. Vidite, Jim, znam što govorim. Hennie vas voli jače negoli možda slutite. A vama se ona također sviđa. Želio bih da dijete dobije oca. A htio bih također da se Hennie vrati na ranč, kamo i pripada. Ona si umišlja da bi moj stariji sin jednom mogao sam voditi ranč. Besmisao! Momak je lud za konjima, kao i svi moji. Ali u goveda se premalo razumiju. Osim toga, za sve ima mjesta u preobilju. Prije nevremena imao sam dvadeset dvije tisuće grla. A pašnjaka bih imao dovoljno za dvostruki broj. S tim bih u proljeće htio i početi. Kad dovoljno zatopli, želio bih

iz Meksika dovesti stado koje bi pomoglo da se koristi sva zemlja što je pod mojom kontrolom. A vi, Jim, bili biste čovjek koji bi to izveo sa mnom.

Jim je šutio. Ponuda bijaše primamljiva, gotovo prelijepa da bi bila stvarna. Ali što je s Jewyjem i Manerom, što McLaughlin namjerava poduzeti da spriječi hapšenje?

— Bob, vi znate da me Jewy traži. S pravom ili ne, ali on me goni. Takve buldoga dovoljno dobro znam da bih bio siguran kako će, bude li to potrebno, jahati do Aljaske ili do Ognjene zemlje, samo da me nađe.

— Jasno, Jim, znam to. Zato bih vas smjetio u jednoj svojoj osamljenoj stanici. Sve je ondje prilično stradalo, ali to se može popraviti. Ondje ćete pustiti da vam naraste brada. Podrezat ćete kosu i priviknuti se na drugo ime. Za nekoliko mjeseci ići ćete sa mnom u Meksiko, da kupimo stoku. Kad se vratimo, bit će jesen. Za lanjski snijeg nitko više neće pitati. Pod novim imenom imat ćete kod nas nov život. Pristajete li?

Bob McLaughlin pruži prema Jimu ruku.

Jim se zagledao u oči toga čovjeka. Bile su to dobre oči. Ne krzmajući dugo, prihvatio je ruku i rekao preko stola:

— Bob, hvala!

Jim, koji je spavao u gornjoj sobi, saznao što se događa.

Ustao je, protegnuo se i poslije tjedana smrzavanja, gladovanja i stradanja, osjećao se kao preporoden. Da nije bilo nepovjerenja koje se u njemu usađivalo godinama, mogao bi zapjevati. Ovako je šutio, umio se u hladnoj vodi, obrijao i obukao. Tad je pošao dolje.

Prije je Hennie imala tu sobu i njezine mirise Jim je osjećao na svojoj odjeći. Omirisao je kaput, krišom se osmijehnuo i zakoračio u sobu za dnevni boravak.

U sobi nije bilo nikoga. No u susjednoj kuhinji čula se Hennie. Govorila je:

— Tiho Jim još spava!

Jim se ponovo morao nasmiјati.

Javio se muški glas.

— Mi sad krećemo. Starca i maloga uzimamo sa sobom, kako je rečeno.

— Da, Bill, i budi im dobar. Neka se oporave na ranču.

— Hoćeš li doći i ti, Hennie?

— Možda. Još ne znam, Bill. Hajde, idi, da ti se ljudi ne smrznju. Imate li dovoljno pokrivača na saonicama?

— Sve je dobro. Starac je živnuo kao riba, a mali Jimmy očito polazi s veseljem. Dakle, Hennie, do viđenja!

— Sretno, Bill! Pozdravi mamu.

Bill je izašao iz kuhinje. Jim je odmah opazio nevjerojatnu sličnost s McLaughlinom. Po tom je znao tko je pred njim.

Čovjek u kožnom kaputu, živahnih očiju i dobrodušnoga lica osmijehne se u znak pozdrava i reče:

VII

Sutradan ujutro prenijeli su Tennesseeja u kuću. Hennie je nadglasala sve ostale i tako je

– Vi ste Jim Sumner, je li?

– A vi vjerojatno Bobov sin?

Rukovali su se. Bil se malko nagnuo naprijed i rekao tiho:

– Taj se Jewy vratio. Pričat će vam o tome otac. Morat ćete se brzo maknuti odavde. Tata će vam objasniti kako da se to najbolje izvede. Sretno, Jim!

S tim je riječima Bill McLauglin izišao.

Pojavila se Hennie Bila je dobro raspoložena i gotovo je vikala:

– Hej, probudio se!

Jim pogne glavu i pogleda je ispod oka. Bila je zgodna, mnogo zgodnija negoli jučer. Imala je tamnocrvenu haljinu koja joj je izvrsno pristajala.

Hannie zbunjeno upita:

– Zašto me tako gledate, Jim?

Prijateljski način oslovljavanja bio je kod nje sasvim prirodan.

Jim pride sasvim blizu, pogleda je odozgo i reče:

– Hennie, kako da vam zahvalim?

– Za to ćete poslije imati prilike, Jim – odgovori žena uz smijeh. – Čula sam da ćete biti u našoj blizini.

– Blizu vas i Tommyja – doda Jim.

Hennie je porumenila.

– Rado ostajete?

Tad je Jim zagrli svojim košćatim rukama, prigne se k njoj i stisne je ovrsto k sebi. Nije se izmicala. Opažalo se da je to čekala.

Jimu se činilo da tu ženu zna godinama, da su odavno bliski. Odjednom postade svjestan toga kako je njegov život tekao krivim ili pustim kolosijecima,

kako je u njemu bila velika praznina. Pomisao na to da bi se s tom ženom mogao promijeniti potiskivala je čak i opasnost što ju je donosio Jewy.

Kad je poljubio Hennie, obvila mu je ruke oko vrata i uzvratila silinom koju nije očekivao. Nije slutio da u njoj ima toliko žara, tako snažne strasti.

Jim se osjećao kao da mu se muti u glavi. Ali Hennie se odmakla i izustila zabrinutim glasom:

– Bill mi je rekao da se šerif Jewy vratio. Jim, što ćeš učiniti? Starac i mali Jimmy već su zbrinuti. Ali ti? Hoćeš li se skloniti u kolibu daleko od putova? Bilo bi to dobro, no bit ćeš strašno daleko od mene. Ili da pođem s tobom?

Jim htjede odmah dati potvrđan odgovor, no svladao se. Razum je nadvladao i on reče:

– Morali bismo se najprije vjenčati, Hennie. Ali kako da se vežeš uz čovjeka kojega traži zakon i kojega gone.

Hennie je ljutito uzdisala.

– Ludo! – reče glasno. – Kao da to čujem prvi put. Uzmi me sa sobom, Jim! Povedi mene i Tommyja!

– Da malo dijete odvedem u opustošenu kolibu? A ti? Ti ne misliš na svoj glas?

Hennie udari nogom o pod.

– Mislim li na svoj glas? K vragu s tim! Za nevremena mi ovdje nitko nije pomogao ni u čemu. Bob McLaughlin nije mogao, bio je predaleko. Ali ljudi ovdje u Liberalu? Ha? McLaughlin kaže da su ovdašnji građani običan čopor tvorova. Vrlo dobro znam da je to prava istina. Briga me što bi govorili ti ljudi ljudi.

Jim je ponovo zagri. Na svom dlanu osjećao je kucanje njezinoga srca. Kad je podigla glavu i pogledala ga, oči bijahu suzne.

— Jim, znaš, zbunjena sam samom sobom. Bila sam drukčija. Odjednom sam se promijenila. Od trenutka kad se dijelio kruh, što je onako tragično završilo, znam da si ti čovjek kojega bih mogla pratiti i na kraj svijeta. I bojim se da te ne izgubim. Uzmi mene i maloga!

Jim je ispusti i počeo koračati po sobi.

— Nemoguće — govorio je. — Idi s McLaughlinom na ranč. Možda bismo se mogli češće vidati. Ali ni ne pomišljaj na tu razrušenu kolibu, Hennie!

Žena kimne, obori glavu i tužno se zagleda u pod. Zatim je šapnula:

— Imaš pravo, Jim, ali teško to prihvaćam.

Netko je otvarao vrata. Jim se trznuo, ali opustio se kad je ugledao McLaughlina.

Rančer zatvori vrata i stavi na njih zasun.

— Ponašate se kao nerazumne kokoši — gundao je. — Jewy vani zapitkuje ljude i njuška za Jimovim tragom, a vi časkate iza otvorenih vrata. Jim, morate odmah nestati. Moji momci već sedlaju konje.

* * *

Jim se htio oprostiti od Hennie, kad je nešto zaškripalo na vratima male susjedne prostorijske. McLaughlin se brzo okrenuo. Jim je zakoračio u stranu, a Hennie zastala zbunjeno.

Na vratima se pojavio Tennessee. Naslonio se na vrata, ali u neozlijeđenoj ruci držao je revolver. Povezane glave, očito mekanih koljena, stajao je tako i sricao:

— K zidu! Brzo! Dolazi Jewy!

— Ali...

— Činite što vam govorim! — dahtao je Tennessee. — Borim se za tvoje dobro, Jim! Hajde!

Jim povuče Hennie za sobom k zidu nasuprot vratima. I McLaughlin je poslušao, kao da se ne može oprijeti prisili.

U Tennesseejeovu pogledu bilo je nečega što Jim nije uspijevaio protumačiti.

Tad je počela lupnjava na vratima.

Tennessee mahne revolverskom cijevi.

— Madam, otvorite ali nemojte ostati kod vrata. Vratite se k zidu. Stanite ispred Jima.

Jim je shvatio što smjera Tennessee. Kad je Hennie htjela krenuti, uhvatio ju je i gurnuo McLaughlinu u ruke.

— Držite je čvrsto! — rekao je.

Zatim je Jim pošao prema vratima. Oslobodio je zasun i široko ih otvorio.

U kuću je nahrupila hladnoća. Svi su se zagledali u plečata čovjeka uglate glave i oštih, neljubaznih crta lica. Na njegovu debelom krznenom kaputu sjala je šerifovska zvijezda.

— Udi, Jewy! — reče Jim i korakne natraške.

Jewy je podigao revolver i rekao oštro:

— Podigni ruke i izadi!

Jim ponovo pode natraške i Jewy se pomakne korak prema njemu. Tako krznenom došao Tennesseeju na nišan.

— Rod, ne miči se! — procijedio je Tennessee.

Jewy iznenađeno pogleda u stranu i ugleda svoga pomoćnika.

— Jesi li poludio, Ten? Dolje s oružjem! — tražio je Jewy.

Tennesseeju to nije padalo na um.

— Rod, ako ga ne ostaviš na miru, pucat ću. On nije ubojica i ti ćeš prekinuti!

— Nemoj reći? A što je s Borsodyjem? Nije li i njega ustrijelio? Posljednjega svjedoka!

— Rod, ne trabunjaj. Borsody je ustrijelio onoga drvosječu. Sve mi je poznato i sad spremi revolver, inače nećeš napustiti kuću živ. Zatvori za sobom vrata, meni je vraški hladno.

— Ti si potpuno poludio, Ten! Bolestan si, to je od toga. Radije baci revolver i gubi se! A ti, Sumner, dodi ovamo.

Tad je priskočila Hennie. Vikala je Jewyju u lice:

— Na kraju ćete ga otjerati u smrt, tupavi čovječe! Što mu još nećete natovariti na leđa? A pri tom znate da je bio i da jest nedužan.

Ne obazirući se na te riječi, Jewy htjede odgurnuti Hennie, no ona nije popuštala. Nastojala je uhvatiti njegov revolver i oteti mu ga. Vikala je iz svega glasa:

— Hajde, pucajte! Pucajte u mene! Bit ćete zadovoljni ako napokon u nekoga možete ispaliti koji metak! Hajde!

Jewy je visoko podigao ruku s revolverom i nastojao je od-

gurnuti ženu. Tad se ponovo javio Tennessee:

— Rod, kad kažem tri, bit ćeš vani ili na podu! Jedan...

Jewy spremi revolver. Hennie se povukla. Tad je rekao:

— Sumner, možeš još jednom pokušati. Nisam računao s Tenom. Ali nećeš izići iz grada. Pa čak ni iz ove kuće. Pridi prozoru i pogledaj van. Dobio sam vojnike i kuća je opkoljena. Svršeno je, Sumner.

Jim se trpklo osmijehne.

— Kao onomad u pustinji, je li? — rekao je podrugljivo.

Jewy duboko udahne. Zatim uzvрати mirno:

— Sumner, predaj se. Sad ćeš biti optužen također za oslobađanje zatvorenika, za ubojstvo rančera Cutteringa i traperera Tobyja. Ustrijelio si i Borsodyja, iako neki ljudi kažu da je posrijedi bila nužna obrana.

— Vi ste ludi! — vikala je Hennie. — Niti je ustrijelio Cutteringa, niti traperera!

— Bili ste prisutni? — upita Jewy polako.

Hennie je bijesno udarala nogom o pod.

Jimu bijaše jasno da su Hennie, njezin svekar i svi ostali, pa i Tennessee, u gadnu položaju zbog njega. Jewy je uistinu doveo vojnike. Na zasniježenoj ulici stajao je kordon pješaka i jahača. Iza njega radoznalci su čekali besplatnu predstavu.

Jim htjede otkopčati remen s oružjem, ali tad se javio Tennessee:

— Rod, sad je imao nekoliko prilika da te ustrijeli. Ne bi se morao brinuti ni za mene. Rod, ti si sišao s uma! Ludak ne

može provoditi zakone. Ti ćeš toga čovjeka zaista nagnati u zlo. Rod, uvijek sam bio uz tebe, ali sad nisam. Urazumi se!

Tennesseeju se odjednom preklopě koljena. Ruka s revolverom spustila se i čovjek pade na pod.

Najprije je priskočio Jim. Podigao ga je i unio ga u sobu, gdje mu je bio postavljen ležaj i gdje je gorjela peć.

— Sumner, ostavi ga i izidi! — zapovijedio je Jewy.

Ali, Jim je stavio Tennesseeja na ležaj, ispružio ga i pokrio. Tek tada je izišao i pošao prema Jewyju. Podigao je ruke i rekao:

— Sad me možeš voditi. Ne zabrinjavaj se, neću se opirati.

Činilo se da je Jewy iznenađen, no šutio je. Zašao je Jimu za leđa i izvukao njegov revolver:

— Pas! — vikala je Hennie ogorčeno. — Vi niste čovjek! Niste!

McLaughlin je šutio. Bijes je sijevao iz njegovih očiju, ali nije otvorio usta.

* * *

Jim je ispred Jewyja izišao na ulicu. Hennie je išla za njima, proklinjući šerifa. Kad to nije pomoglo, počela je moliti i zaklinjati. Ali Jewy je ostajao hladan kao led.

Tad je Jim rekao:

— Ostavi ga! Ja ću se uskoro vratiti, Hennie. Nemoj se ponižavati pred njim. Pa tko je on?

Hennie se uspravila i zastala.

— Jim ima pravo, šerife. Neka vas, vrag nosi!

Jim se nasmiješio. Prije svega, ganuo ga je ženin ponos. S druge strane, sad je znao kamo se može vratiti kad se jednom raščisti njegov položaj.

Mahnulo je Hennie i pošao prema Maneru, koji je pridržavao tri konja, jednoga očito za njega.

— Pribavio sam ti ždrijepca, Sumner, jer bolje je da više nisi u sedlu Cutteringova konja, kojega si ukrao. U sedlo! — reče Jewy.

Jim je uzjahao. Promatralo ga je pola grada, zajedno s vojnicima. Manero se također popeo u sedlo, držeći revolver uperen u Jima.

— Dodi opet, Jim, vrati se! — dovikivala je Hennie, ne obazirući se na podrugljive poglede svjetine.

Jim kimne. Tad je uzjahao i Jewy. Krenuli su odmah.

Jahali su prema jugu. Nakon dva sata Liberal bijaše daleko iza njih. Već su bili zagazili u kraj koji leži između Teksasa i Kansasa.

I ovdje je zemlja imala zimsko ruho. I ovdje je sve bilo sledeno. Hladnoća bijaše takva da su svi šutjeli. Tako su se spustili u neku dolinu i pred nekim zaleđenim potokom Jewy je stao.

Dok je Manero bezizražajna lica sjedio u sedlu, Jewy se okrenuo prema Jimu i rekao:

— Ona ženska osjeća nešto prema tebi, ha?

Jim se okrenuo.

— Slušaj, Jewy — rekao je — možeš me voditi kamo hoćeš, ali ako još jednom tim tonom spomeneš Hennie McLaughlin, iščupat ću ti grkljan, makar

me to stajalo života. Jewy, ići ću mirno s vama dvojicom, ali jedino onda ako ti njezino ime ne dođe u gubicu.

Jewy kimne.

— Nisam mislio ništa loše, Jim — rekao je ispričavajući se. — Ten se također uveliko zauzeo za tebe. Ali ovdje su zakoni, Jim. Po zakonu ti si odbjegli zatvorenik, čovjek kojemu se pripisuje ubojstvo.

— Nisam ja ubojica! Borsody ga je ubio!

— I koji će ti sudac povjerovati?

— To mi je svejedno, jer nećeš me dovesti do Arizone, Jewy. Niti ti, niti ovaj ovdje — reče Jim pokazavši prema Maneru.

— Možda. Možda uspiješ još jednom, Jim — reče Jewy. — Kad si ti posrijedi oprezan sam u proricanju. Ali to znači da bih ti morao opet staviti lisičine, što znači da će ti se na ovoj hladnoći smrznuti ruke.

— Jewy, ne bi me čudilo da si prema tome ravnodušan — reče Jim prezirno.

Jewy zatrese glavom.

— Ne poznaš me, Jim.

Jim se glasno nasmije.

— Ja te ne poznam? Ne pozna te nitko tako dobro, Rod. Nitko! U pustinji sam te upoznao u svim mogućim i nemogućim prilikama. Za mene si ti, Rod, tupi bizon koji umjesto mozga u glavi ima paragrafe. Kažeš da moraš pomagati zakonu, ali u stvarnosti ti si čovjek koji nema hrabrosti da stvori svoju odluku, prema zdravom ljudskom razumu. Izvrsno te poznam, Jewy. U tebe je bizonska upornost, ali i

bizonski mozak. Ali, Arizona je daleko, Jewy. Do tvog cilja koješta će se promijeniti. Reći ću ti još nešto: nikad više nećeš moći računati s obzirima. Ne urazumiš li se naglo, a to od tebe ne očekujem, moraš kod mene računati sa svim i svačim. I s nemogućim, Jewy. Nisam pošao s tobom zato što si nesvladiva sila, Jewy. Predao sam se jer nisam htio da dovedeš druge ljude u opasnost.

Poslije malog predaha, Jim nastavi:

— Sad mislim na to kako si se ponio prema Tennesseeju. Taj je čovjek godinama vjerno jahao s tobom. Kad se skljkao na pod, nisi dopuštao ni da ga polegnem. Slušaj, Jewy, uvjerit ćeš se da te dobro znam. Ali upamti, mene nećeš dobiti u Yumu, ili u ma koji drugi zatvor. Mene ne! Ja neću dopustiti da me pretvoriš u zločinca, makar morao olovom prorijediti paragrafe u tvojoj glavi.

Jewy je šutio. Mirno i zamišljeno promatrao je Jima.

Tad se javi Manero ljutitim glasom:

— Do vraga, čemu ovaj cirкус? Rod, pusti ga da ide, a ja ću mu metkom skratiti taj drzak jezik. Tako bismo se jednom zauvijek oslobodili briga. Ubijen u bijegu i gotovo.

Jim se gorko nasmije.

— Dakako, to je tvoj način. Tako ti izvršavaš šerifsku zakletvu. U usporedbi s tobom, Jewy je anđeo. Častan čovjek. Da ne nosiš zvijezdu, Manero, ti bi bio razbojnik. Ali i zvijezdi uprkos tebe svrbi kažiprst kad si s revolverom nekome iza leđa. Ni za dlaku nisi bolji ne-

goli je bio Borsody, ili bilo koji drugi ubojica. Ti ne!

Manero posegne za revolverom, no Jewy je to opazio i otrešao se:

– Ostavi to! Sve što si govorio bilo je protuzakonito. Maneru je krv navrla u glavu.

– A što ti činiš, Rod? Potucamo se za ovim ludakom i zlopatimo kao pašcad. U mećavi smo zamalo izgubili glave. Ten je pao i nismo ga našli. Poslije se nisi ni brinuo za njega. Samo dalje, za Sumnerom. Čitavo si vrijeme govorio kako uopće nisi siguran da je sudjelovao u napadu na kočiju. Prokletstvo, zašto ga onda neprestano gonimo? Kroz^o pustinju, od Arizone do Nebraske, po kiši i snijegu, po oluji, u beskonačnost. I uvijek iznova nalaziš nove bljezgarije koje ga terete. Do vraga, ako nema svjedoka da je ustrijelio Cutteringa, ne možemo to dokazati. Ili svršimo s njim ovoga časa, ili neka se nosi do vraga. Hoću se vratiti u Arizonu! Sit sam ovoga prokletoga Kanskasa. Najprije Nebraska i sad Kansas! Proketo jedno i drugo ime. Je li kod nas ikad ovako hladno?

Tad Jewy reče nešto od čega je Jimu zastao dah u grlu.

– Matt, daj mi svoju zvijezdu!

Manero zbunjeno pogleda Jewyja.

– Kakva je to glupost?

Jewy je nastavio mirno:

– Vрати mi zvijezdu, Matt, više nisi zamjenik. Govoriš kao da si lud i zato ne vjerujem da se mogu osloniti na tebe. Skidaj zvijezdu!

Jim je napeto promatrao Manera. Snažan čovjek grubog lica bio je nekoliko trenutaka ukočen kao da je uzet. Zatim se trznuo kao da ga je ošinuo bič.

U tišini koja je vladala Manerove su riječi djelovale kao grmljavina.

– Što? Što ti hoćeš? – vikao je. – Da skinem zvijezdu? Samo zato što sam tebi, ljudski živoderu, rekao istinu?

Manerova ruka ponovo klizne prema revolveru.

Jim je stajao upravo u sredini, između jednoga i drugoga. Na Maneru je vidio da se ne šali nabacujući se prijetnjom. Zato je trgnuo svoga konja natraške. Životinja je zabcila glavu.

Manero je opalio, ali pogodio je konja.

Jewy nije računao s tim da će Manero pucati. Izenadio se i prošlo je poprilično vremena dok je ispod teškoga kaputa izvukao oružje. Na njegovu se licu vidjelo iznenađenje što ga je Manero tako napao.

Jimov konj dobio je metak u glavu i pokleknuo prednjim nogama. Jim odskoči sa sedla naprijed i pri tom udari u Manerovu nogu. Zbog toga je promašio njegov drugi metak.

Zrno je samo okrnulo Jewyja na ruci.

Tad je pucao Jewy. Htio je pogoditi Manera u rame, ali ispalo je drukčije.

Uvjeren da je Manero spreman na sve, Jim je skočio i uhvatio uzde njegova konja. Trgnuo ih je da okrene životinju, i tako je Manero primio metak prsima.

Pogodak je jahača zabacio natraške ali ga nije zbacio sa sedla.

Manero je ostao u sedlu i kao da je začuden zabludio se u Jewyjev revolver koji se dimio još uperen u njega. Refleksnom kretnjom pritisne Manero još jednom obarač, ali tad je već padao. Metak je odletio prema nebu.

Serifov zamjenik pade teško kao klada. Njegov se konj propeo, no Jim je držao uzde i obuzdao ga.

Jewy je zbunjeno promatrao cijev svoga revolvera. Poslije nekoliko trenutaka naviklom ga je kretnjom spremio i spustio se s konja. Tromim korakom pošao je prema Maneru, koji je ležao nepomično.

Jim je neopazice izvukao Manerovu pušku i uperio je prema Jewyju. Slobodan konj odmah je otkasao s toga mjesta.

Jewy je pognut stajao iznad Manera koji više nije pokazivao znakove života.

Serif se nije micao ni onda kad je čuo kako Jim ubacuje metak u cijev, kao da ga se to uopće ne tiče. Uspravio se i okrenuo tek onda kad je Jim podviknuo:

— Diži ruke, Jewy! Batina se okrenula!

Jewy kimne i mirno izusti:

— Samo pucanj, momče, prema tome sam ravnodušan.

— Neću pucati, Jewy, budeš li me poslušao. Ruke uvis! Ne miči se!

Jim mu pride straga. Jewy je malo podigao ruke i mirno je dopustio da mu bude oduzet revolver.

Jim tad pride Jewyjevu konju, skoči u sedlo i reče:

— Tvoj mi je konj sad potreban, šerife. Posuđujem ga. Moći ćeš ga naći negdje na putu prema Rio Grande. Osim toga, možeš se poslužiti Manerovim. Kljuse ćeš moći uhvatiti.

Jewy podigne jednu ruku naviše.

— Trenutak, Jim — rekao je.

Na licu se vidjelo kako je inače željezni šerif zbunjen i rastrojen.

Jim je čekao. Jewy pride korak bliže.

— Slušaj, Jim — reče Jewy tromo — unesrećit ćeš onu ženu ako sad odjašeš k njoj.

— Tko kaže da idem onamo?

Jewy umorno zanjše glavu.

— Znam da to želiš. Žena te voli i spremna je na sve. Ali ima tereta koje ne mogu dugo izdržati nijedna leđa. Budi razuman i dopusti da se pred sudom utvrdi tvoja nedužnost. Dok se god to ne dogodi, bit ćeš gonjen. Ne budem li te gonio ja, činit će to netko drugi. Dodi sa mnom! Dodi, izidi pred sud i bit ćeš oslobođen.

Jim se nasmijao. No taj smijeh odjekivao je nekako žalosno.

— Sve si mi to već rekao, Jewy, još u pustinji Gila. A ja ponavljam da ne vjerujem nijednom sudu. Ni jednomu jedinom! Zar se nije govorilo o poštenom sudenju? I što se bilo dogodilo? Ili je sad posrijedi to da se svjedoči kako si ustrijelio Manera? Rod, treba li da budem tvoj svjedok? Treba li da sucima i poroti kažem kako te Manero napao? Nije li to posrijedi?

— Ne — reče Jewy. — To je moj problem i sâm ću ga riješiti.

— Dobro. Tako su učiniti i ja. Bez tebe. Svoju savjest nosit ću sâm.

Jewy ponovo podigne ruku.

— Čekaj, Jim! — rekao je i prišao još bliže.

Jim je očekivao neki trik. Uperio je u njega revolver i rekao:

— Ne čini glupost, Rod, ovaj ću put pucati!

Jewy ponovo tromo zanjše glavu i pruži Jimu ruku.

Jim ga je gledao ravno u oči.

— Htio sam ti zahvaliti, Jim, što si mi spasio život — reče Jewy tronuto.

— Dobro, dobro. Ubojice kakav sam ja čine to katkad — uzvratiti Jim zajedljivo.

Jewy povuče ruku, pogne glavu, okrene se i reče:

— Mene više nećeš imati za petama, Jim. Idi mirno k njoj. Možda ćeš mi vjerovati onda kad u Arizoni povuku tvoju potjernicu.

— Proglasit ćeš me mrtvim, ha? — podrugivao se Jim.

Jewy je šutio.

Jim ga pogleda još jednom i potjera konja. Kad se jednom okrenuo u sedlu, Jewy je još stajao pokraj ustrijeljenoga konja, podalje od mrtvoga Manera.

* * *

Nešto se na Jewyjevu licu Jimu nije svidalo. Odjednom je postalo staro, nevjerovatno propalo. Dakako, u dobi od četrdeset i sedam godina Jewy nije bio mladac. Mečava, glād i hladnoća nisu ga mogli osvje-

žiti i okrijepiti. Ali u očima, mislio je Jim, u očima se vidio očaj.

Što me briga za toga tvrdo-glavoga bizona, govorio je Jim u sebi. Neka krepa! Ali usporo s tim mislima kopkala je po Jimovoj glavi i ona koja je govorila kako je Jewy prema njemu ipak uvijek bio pošten. Pa i to s Manerom dogodilo se ipak samo zato što je Jewy zah-tijevao da se poštuje pravda. Možda, mislio je Jim, Jewy ni njemu nije želio zlo. Na svoj način, ali ipak.

Nagnan nekom unutrašnjom prisilom, Jim okrene konja i poče se vraćati. Sâm je sebi pri-govarao da je lud, ali jahao je dalje.

Dobro, mislio je, otići ću s njim u Dudleyville i zaista izići pred sud. Neka ispadne kako hoće, ali neka se sve jednom okonča. Ako me opet sapletu kakvim pravnim glupostima, mogu ponovo pobjeći. Ispadne li kako valja, Hennie dobiva mir. A i ja neću morati u svakom čovjeku kojega sretnem slutiti šerifa koji je došao po mene.

Kad se popeo na uzvišicu, vidio je ustrijeljenoga konja. Od Jewyja i Manera ni traga.

Jim požuri. Kad je stigao do životinjskoga trupa, po tragovima je otkrio da je Jewy mrtvacu odvuкао prema grmlju.

Unutrašnji glas nagna Jima da požuri. Kad bi ga tko pitao zašto je podbadao konja, ne bi to znao objasniti. Ali slutnja bijaše jaka i on se povodio za osjećajima.

Trag je vodio između grmlja dublje u šikaru. Ovdje je Jim ugledao Jewyja. U ruci je držao revolver. Vjerojatno je to bilo Manerovo oružje. Jim se sjetio da ga nije podigao iz snijega.

S oružjem u ruci Jewy je gledao u mrtvaca koji je ležao pred njim. Sporom, sasvim sporom kretnjom podizao je revolver prema sljepoočici.

Činilo se da Jima nije čuo. Vjerojatno je sasvim utonuo u tužne misli. A i Jim još bijaše udaljen više od pedeset metara.

— Jewy, Indijanci! — poviče Jim.

Nikad mu neće biti jasno kako mu je pala na um ta luda zamisao.

Trik je uspio. Jewy se okrenuo, spustio revolver i poput razdražene pume počeo tragati za opasnošću. Da situacija nije bila tako ozbiljna, Jim bi se smijao.

Tad je već Jim bio pokraj Jewyja. Šerif je shvatio da ga je prevario, no Jim mu nije dopustio da progovori.

— Jesi li potpuno poludio? Zar se na takav način izvlačiš iz nevolja? Tako bi sâm sebi donio oslobađajuću presudu? Jewy, zakoni koji su tebi tako proklete sveti, ne dopuštaju nikome da sâm kroji svoju pravdu. Spremi željezo! Obojica idemo s ovih stopa u Dudleyville, da vidimo možemo li iz ovapnjenjenih glava sudaca izgnječiti poštenu presudu. Hajde, spremi revolver! Vrijeme je da potražimo drugoga konja.

Jewy je smušeno tresao glavom. Činilo mu se da se srušio njegov svijet.

Prošlo je poprilično vremena prije negoli je pitao:

— Ti, ti bi išao u Dudleyville? Svojom voljom?

— Razumljivo. Do vraga, neki glupan na ovoj kugli zemaljskoj mora ti posvjedočiti da si Manera ubio u nužnoj obrani. I da čovjek Jewyjeva kova nikad ne čini ništa što nije u skladu sa zakonom. Hajde, Rod, idemo potražiti konja.

VIII

Bio je svibanj i sunce je obasjavalo Dudleyville. Sudac je brisao ćelavo tjeme bijelim rupčićem.

U maloj dvorani gotovo i nije bilo publike. Ljudi su išli za proljetnim poslovima, što ih je odvodilo daleko na pašnjake. U gradu pak većini se činilo da je važnije prisustvovati nadmetanju rasplodnih bikova negoli sjediti u sudnici. No pet ljudi ipak je došlo. Na klupi u dnu dvorane sjedio je rančer McLaughlin, njegov sin Bill, dvojica njegovih momaka i Hennie. Ona je neprestano domahivala Jimu i bodrila ga pogledima.

Jim je mirno sjedio sprijeda, pokraj svoga branitelja.

Postrance je sjedio Rod Jewy, svjedok optužbe i obrane.

Državni tužilac nešto je zapisivao. Bio je to mlad čovjek, oštih ličnih crta. Porotnici su se dosađivali jer je sudac dotad iznosio samo zaključke. Dva su potjecala iz državnoga tužilaštva. Prema jednomu obustavlja se postupak u pred-

metu što se odnosi na pljačku poštanske kočije, bijeg iz zatvoreničkog transporta i primjenu sile prema šerifu koji je bio u pratnji.

Jewy je napokon došao na red. Dao je izjavu. Zatim je pročitano pismo šerifa Nelsona iz Hopeholea. I to je bilo odlučujuće.

Sudac je mrmljao:

„...tako se kod mene javio kauboj Gred Gershwin s Cutteringova ranča i izjavio da je nekog vrijeme u snježnoj oluji jahao s predradnikom Borsodyjem. Borsody mu je priznao, a svjedok je ovdje u Hopeholeu pred sedam časnih građana, pod prisegom, ponovio priznanje kako je Borsody pucao u Cutteringa i Tobyja, u želji da dobije ranč. Svjedoku Gershwinu pričao je to jer je znao da mrzi Cutteringa. Gershwinova izjava potvrđena je pregledom leševa što smo ga obavili u proljeće. Na obadva leša nađeni su tragovi zrna ispaljenih iz puške springfield. Nadaleko i naširoko oko nas samo je Borsody imao takvu pušku, a koristio ju je otkad je svoje drugo oružje dao pod račun traperu Tobyju...“

Sudac podigne glavu, pogleda tužioca i reče:

— Imate li pitanja? Ima li drugih tužbi?

Državni tužilac ustane i zaniče glavom.

— Nema. Sumnerova je izjava potvrđena.

— Tako je — reče sudac. Zatim je i on ustao i rekao: — Neka porotnici donesu svoj sud.

Nakon uobičajenih upozorenja porotnici su se povukli na vijećanje.

Za stanke sjeo je Jewy pokraj Jima.

— Momče, sve će biti dobro — rekao je. — Nego, izišao sam iz svoga posla.

— Što znači „izišao“?

— Dao sam otkaz. Povukao sam se.

Jim pogleda pokraj Jewyja prema Hennie. Ona mu je domahivala, sva ozarena. Ne okrećući se, Jim upita Jewyja:

— I što ćeš sad raditi?

— Ne znam — reče Jewy i vragolasto se nasmije.

Jim se okrene prema njemu i pogleda ga.

— Što?

— Znaš li za kakav posao, Jim?

— Možda. Mogao bih razgovarati s McLaughlinom. Budem li oslobođen, ići ćemo po stoku u Meksiko. Ne bi li posao s nama?

— Ne bih.

Jim se začudio.

— Ne bi?

— Već sam razgovarao s McLaughlinom, Jim. Predložio mi je bolji posao. Odvest ću Hennie natrag u Liberal. To mi je prvi zadatak. U Liberalu već dugo traže šerifa. Nemaju ga. Možda bi uzeli mene.

Jim se nasmijao.

— Ipak si lud! I zašto to priznaješ tek sad?

— Polako! Možda te jednoga dana u Liberalu strpam u buharu zbog kršenja reda i mira. Ah, kakvo zadovoljstvo! U svakom slučaju, zakon se vraća.

Porotnici su se vratili. Njihov govornik objavio je sucu i svima prisutnima odluku:

– Nije kriv!
– Eto! – reče Jewy. – Nisam li ti uvijek govorio: bit ćeš oslobođen!

Jim skoči na noge i reče:

– Ti! Baš ti! Ali jao tebi ako mi Hennie ne dovedeš čitavu kuću!

Sudac ljutito dovikne:

– Optuženi! Vi ste, doduše, oslobođeni optužbi što su podnesene protiv vas, ali vaše ponašanje znak je nepoštovanja suda. Kažnjavam vas jednim dolarom. U slučaju neuplate, danom zatvora. Sjednica je završena.

Sudac uze svoje spise, okrene se i ode.

Jim je razrogačio oči, no straga je već prilazio McLaugh-

lin s dolarom u ruci, dovikujući pisaru:

– Hej, čovječe, ja plaćam kaznu!

Jim htjede nešto reći Jewyju, ali dotrčala je Hennie i pala mu u zagrljaj.

– Ah, Jim, sretna sam. Predi-
van dan. I, znaš, jutros je Tommy izgovorio prvu riječ. Znaš koju?

Jim se nije mogao dosjetiti.

Uz sretan smiješak Hennie reče:

– Rekao je: Jim.

Jewy se okrenuo i promrm-
ljao:

– Ako to nije vraški loš znak...

KRAJ

U PRIPREMI:

**John J. McLaglen:
DO SMRTI**

STUDIO

**VAŠ TJEDNIK
ZA
TELEVIZIJU,
RADIO,
TEATAR,
FILM
I MUZIKU**